

UNIVERZITA KARLOVA
FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD
Institut komunikačních studií a žurnalistiky
Katedra mediálních studií

Bakalářská práce

2023

Vojtěch Laštůvka

UNIVERZITA KARLOVA
FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD
Institut komunikačních studií a žurnalistiky
Katedra mediálních studií

**Mediální reflexe invaze vojsk Varšavské smlouvy
do Československa ve výročních letech v
československém a českém denním tisku**

Bakalářská práce

Autor práce: Vojtěch Laštůvka
Studijní program: Komunikační studia se specializací Mediální studia
Vedoucí práce: PhDr. Martin Groman, Ph.D.
Rok obhajoby: 2023

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 23. 7. 2023

Vojtěch Laštůvka

Bibliografický záznam

LAŠTŮVKA, Vojtěch. *Mediální reflexe invaze vojsk Varšavské smlouvy do Československa ve výročních letech v československém a českém denním tisku*. Praha, 2023. 66 s. Bakalářská práce práce (Bc). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky, Katedra mediálních studií. Vedoucí diplomové práce PhDr. Martin Groman, Ph.D.

Rozsah práce: 82 172 znaků včetně mezer

Abstrakt

Bakalářská práce se zabývá historickou událostí, která změnila v srpnu 1968 chod Československa. Konkrétně se zaměřuje na dobový tisk a to, jak o intervenci vojsk Varšavské smlouvy informoval ve výročních dnech invaze. Sledované období je vymezené na jednotlivé výroční dny vstupu vojsk na území Československa. Jde tedy o 21. srpen 1969, 21. srpen 1970 a tak dále, až do 21. srpna 2000. Analyzovanými periodiky jsou Rudé právo a Právo, Mladá fronta a Mladá fronta Dnes, Svobodné slovo, Lidové noviny a Nová svoboda. Stěžejní částí práce je analýza vybraných periodik, z nichž jsou vybrány texty, které okupaci přímo či nepřímo zmiňují. Tím práce poukazuje na to, jak se v průběhu let změnil způsob informování o událostech srpna 1968.

Abstract

The bachelor thesis deals with the historical event that changed the course of Czechoslovakia in August 1968 and the subsequent occupation of the country. Specifically, it focuses on the contemporary press and how it covered the intervention of Warsaw Pact troops on the anniversary days of the invasion. The period under study is as delineated on the individual anniversary days of the entry of Warsaw Pact troops into Czechoslovakia. It is therefore 21 August 1969, 21 August 1970 and so on, up to 21 August 2000. The periodicals analysed are Rudé právo and Právo, Mladá fronta and Mladá fronta Dnes, Svobodné slovo, Lidové noviny and Nová svoboda. The main part of the thesis is the analysis of selected periodicals from which texts are selected that directly or indirectly mention the occupation. In this way, the thesis shows how the way of reporting on the events of August 1968 has changed over the years.

Klíčová slova

Okupace, mediální obraz, invaze, Varšavská smlouva, Československo, Česká republika, tisk, vojska

Keywords

Occupation, media image, invasion, Warsaw Pact, press, Czechoslovakia, Czech Republic,

media, army

Title

Medial reflex of the Warsaw Pact invasion of Czechoslovakia in the annual years in the Czechoslovak and Czech daily press

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval především PhDr. Martinu Gromanovi, Ph.D. za jeho cenné rady a trpělivost při konzultacích a psaní této práce. Dále bych rád poděkoval své snoubence a rodině za podporu při studiu.

Obsah

| | |
|--|-----------|
| Úvod | 2 |
| 1. Stručné shrnutí událostí 21. srpna 1968 a následný vývoj | 4 |
| 1.1. Události před invazí vojsk Varšavské smlouvy do Československa | 4 |
| 1.2. Události 21. srpna 1968 | 6 |
| 1.3. Normalizace v Československé socialistické republice | 8 |
| 1.3.1. Nástup normalizace | 8 |
| 1.3.2. Normalizace pokračuje | 9 |
| 2. Média v Československu | 10 |
| 2.1. Média během Vítězného února a po něm | 10 |
| 2.2. Liberalizace médií | 12 |
| 2.2.1. Média během Pražského jara | 12 |
| 2.2.2. Média během invaze vojsk Varšavské smlouvy | 14 |
| 2.3. Média v době normalizace | 15 |
| 3. Řízení tisku v době normalizace | 16 |
| 4. Metodika práce | 18 |
| 5. Vybraná periodika a jejich reflexe invaze ze srpna roku 1968 | 19 |
| 5.1. Deník Rudé Právo a Právo | 20 |
| 5.2. Lidové noviny | 26 |
| 5.3. Svobodné slovo | 31 |
| 5.4. Mladá fronta a Mladá fronta Dnes | 34 |
| 5.5. Nová svoboda | 42 |
| 5.6. Shrnutí analýzy | 44 |
| Závěr | 48 |
| Summary | 50 |
| Použitá literatura | 51 |
| Analyzovaná periodika | 52 |
| Teze práce | 59 |
| Přílohy | 63 |

Úvod

Tématem bakalářské práce je vstup vojsk Varšavské smlouvy v čele s armádou Sovětského svazu do Československa a následná okupace země. Jde o jedno z nejtemnějších období Československa i československých médií, jelikož po okupaci přišla tvrdá cenzura KSČ.

Bakalářská práce je strukturována do několika kapitol. V té první popíši historický kontext a vývoj od nastolení komunismu v Československu po samotnou okupaci a nástup normalizace. Druhá kapitola se bude věnovat médiím a jejich fungování v období od nástupu po pád komunismu v Československu. Třetí kapitola se bude také věnovat médiím. Za cíl má ukázat, jaký postoj Komunistická strana Československa a vedení země zaujaly k médiím a jejich kontrole. Nedílnou součástí kapitoly bude také to, jak v Československu během normalizace fungovala cenzura.

Nejdůležitější část práce pak představuje samotná analýza vybraných deníků. K analýze jsem vybral deníky Rudé právo a Mladá fronta, a to kvůli velikosti jejich nákladu i tomu, že po pádu komunismu stále fungovaly a fungují. V analýze se proto objevují i jejich současní pokračovatelé – deníky Právo a Mladá fronta Dnes. Další sledované periodikum je Svobodné slovo, které patřilo, stejně jako Rudé právo a Mladá fronta, mezi deníky s největším nákladem. Posledními dvěma sledovanými periodiky jsou Lidové noviny a Nová svoboda. Lidové noviny byly zvoleny kvůli tomu, že na konci 80. let vycházely samizdatově a byly opozicí komunistické straně. Nová svoboda byla do výběru zařazena kvůli tomu, že ji vydávala Komunistická strana Československa pro ostravský kraj, jde tudíž o regionální tisk.

Sledované období je vymezené na jednotlivé výroční dny vstupu vojsk Varšavské smlouvy na území Československa. Jde tedy o 21. srpen 1969, 21. srpen 1970 a tak dále, až do 21. srpna 2000.

Předpokládám, že během normalizace se o samotném vstupu vojsk Varšavské smlouvy do Československa v tisku příliš neinformovalo. Podle mého předpokladu by ale k jistému rozvolnění mělo dojít v průběhu 80. let. Po revoluci v roce 1989 naopak deníky mohly o srpnových událostech psát svobodně a z toho usuzuji, že každoroční výročí bude v

jednotlivých vydáních přítomné. Předpokládám tedy, že informování o událostech srpna 1968 by se dalo rozdělit do několika etap – první, kdy se o výročí invaze neinformovalo, druhá, kdy se o ní začínalo informovat, ovšem texty zastávaly k invazi pozitivní postoj, a poslední, kdy média začala na invazi nahlížet kriticky.

K analýze jsem zvolil metody kvalitativní i kvantitativní obsahové analýzy. Každé výroční vydání deníků tak budu zkoumat a porovnávat, jaká témata novináře zaujala a jak informují o samotném výročí intervence.

Většinu periodik budu čerpat z archivu Národní knihovny v Praze, některá vydání Mladé fronty získám k nahlédnutí z knihovny Fakulty sociálních věd. Rudé právo je dostupné online na stránkách Ústavu pro českou literaturu. Některá vydání Lidových novin jsou dostupná také online na webu Kramerius. Pro historický a mediální kontext využiji převážně odbornou literaturu. Pro získání informací o způsobu cenzurování médií v době komunismu využiji zdroje Národního archivu.

1. Stručné shrnutí událostí 21. srpna 1968 a následný vývoj

První kapitola práce se zaměřuje na období, které patří k nejvýznamnějším a nejkontroverznějším v historii Československa. V letech 1967 až 1968 zažila Československá socialistická republika období, které je často označováno jako Pražské jaro. To představovalo snahu o reformu socialistického režimu a zavedení demokratičtějších principů. Pražské jaro bylo živěné dvěma zdroji. Představami o budoucí nové společnosti, které směřovaly k humanizaci socialismu nebo konvergenci s liberálními západními demokraciemi s tržním hospodářstvím, a vyrovnáním se s minulostí 50. let.¹

Nicméně v srpnu 1968 bylo toto období ukončeno invazí vojsk Varšavské smlouvy,² což vedlo k normalizaci a opětovnému zavedení tvrdého komunistického režimu. Kapitola se zabývá těmito klíčovými událostmi v historii Československa.

1.1. Události před invazí vojsk Varšavské smlouvy do Československa

Události Pražského jara a pozdější invaze vojsk Varšavské smlouvy odstartoval odchod Antonína Novotného z pozice prvního tajemníka ÚV KSČ a jeho nahrazení slovenským reformě orientovaným politikem Alexandrem Dubčekem.³ Dalším výrazným krokem k reformám tehdejšího socialistického režimu, byť jen symbolickým, bylo zvolení populárního armádního generála Ludvíka Svobody prezidentem.⁴ O necelé dva týdny později v dubnu roku 1968 prezident jmenoval i novou vládu. V jejím čele stál Oldřich

¹ Schulze Wessel, 2018, s. 13.

² Varšavská smlouva, oficiálním názvem Smlouva o přátelství, spolupráci a vzájemné pomoci, byl vojenský pakt evropských zemí východního bloku. Spojenectví zemí vzniklo v roce 1955 v reakci na vznik Západoevropské unie a Pařížské dohody, což umožnilo vstup Západního Německa do Severoatlantické aliance. Oficiálně smlouva zanikla v roce 1991. Její znění podepsalo celkem osm zemí – Albánská lidová republika, Bulharská lidová republika, Československá republika, Maďarská lidová republika, Německá demokratická republika, Polská lidová republika, Rumunská socialistická republika a Svaz sovětských socialistických republik.

³ Dejmek, 2018, s. 606.

⁴ Tamtéž.

Černík a za sebou měl několik zastánců chystaných reforem.⁵

Reformy byly potřebné. „Kolektizované zemědělství prohlubovalo nesoběstačnost republiky ve výrobě potravin, průmyslové výrobky ztrácely na zahraničních trzích schopnost konkurence, nízká efektivita výroby vyvolávala dojem chronického nedostatku pracovních sil.“⁶

„Ideově politickým východiskem nastartovaných změn (jež provázela personální obměna i v čele dalších institucí včetně menších stran Národní fronty) se stal hned počátkem dubna veřejnosti k diskuzi předložený Akční program.“⁷ Ten obsahoval výraznou demokratizaci celé politické struktury, výraznější úlohu přikládal parlamentu, federalizaci státu a ekonomické reformy.⁸ Akční program byl přijat Ústředním výborem KSČ na počátku dubna.

Právě vývoj v Československu se stal terčem kritiky ostatních socialistických států v čele se Sovětským svazem. Dubček se ale snažil tuto kritiku uklidnit. Reformní komunisté totiž neměli v plánu zavedení politické plurality. Pro jejich verzi socialismu se vžil název „socialismus s lidskou tváří“.⁹

Další nervozitu mezi československými politiky vyvolalo červnové cvičení vojsk Varšavské smlouvy na československém území. To sovětské velení použilo k přípravě na ozbrojenou invazi, ke které došlo o dva měsíce později. Jedním z důvodů, proč ke cvičení i k pozdější invazi došlo, byly „obavy neostalinistů ze stranických vedení SSSR, Polska, Maďarska, Bulharska a NDR, že reformní proces v Československu se vymkne kontrole KSČ.“¹⁰

V té době také vrcholila nenávistná kampaň hlavně sovětského, východoněmeckého a bulharského tisku proti české cestě k socialismu s lidskou tváří.¹¹

⁵ Tamtéž.

⁶ Bělina, 1997, s. 281.

⁷ Dejmek, 2018, s. 608.

⁸ Tamtéž.

⁹ Bělina, 1997, s. 281.

¹⁰ Tamtéž, s. 284.

¹¹ Tamtéž.

Média, ale nebyla jediná, která na československé politiky tlačila.

V polovině července byla svolána porada představitelů států Varšavské smlouvy, která formulovala stěžejní zásadu Brežněvovy doktríny – povinnost komunistických stran bránit socialismus. Z ní se odvozovalo právo mocensky zasahovat do vnitřních záležitostí samostatných států.¹² Porady se ale vedení Československa neúčastnilo a ÚV KSČ dopis pěti států odmítlo.

Následovaly další schůzky nejvyšších představitelů socialistických států. Na přelomu července a srpna se sešli členové ÚV SSSR a ÚV KSČ na Slovensku. Na další jednání si vedení Sovětského svazu přivolalo na pomoc i další státy Varšavské smlouvy. Obě schůzky a otevřený nátlak se však minuly účinkem. Následovala tak jednání mezi generálním tajemníkem Sjedinené socialistické strany Německa Walterem Ulbrichem a generálním tajemníkem Maďarské socialistické dělnické strany Jánosem Kádárem s Alexandrem Dubčekem.¹³

Den před samotnou invazí vojsk do Československa jednalo předsednictvo ÚV KSČ. Jeho členové Biřák, Rigo, Kapek, Piller a Indra se narychlo pokusili o změnu politického kurzu strany. Byli totiž nepochybně informováni o chystané intervenci.¹⁴ Jejich odpůrci sice byli ochotni přijmout určité personální změny, ale další požadavky měl vyřešit až následný sjezd KSČ chystaný na začátek září.¹⁵ O den později se už na československém území nacházelo zhruba 750 tisíc vojáků a šest tisíc tanků států Varšavské smlouvy.¹⁶

1.2. Události 21. srpna 1968

Takzvaná Operace Dunaj, tedy intervence vojsk Varšavské smlouvy do Československa, byla zahájena v noci z 20. na 21. srpna 1968. Jako první dorazily oddíly sovětských výsadkářů, které s pomocí prosovětských orgánů československého

¹² Tamtéž.

¹³ Tamtéž, s. 285.

¹⁴ Tamtéž, s. 286.

¹⁵ Dejmek, 2018, s. 619.

¹⁶ Tamtéž.

ministerstva vnitra obsadily letiště v Ruzyni a ve Vodochodech. S aktivním přispěním vybraných kolaborantských důstojníků Státní bezpečnosti se také tyto oddíly pokusily eliminovat případné oponenty invaze včetně Dubčeka.¹⁷

Už v noci z 20. na 21. srpna 1968 na letišti v pražské Ruzyni přistály dva sovětské vojenské letouny. Z nich vasedlo několik desítek ozbrojených vojáků, kteří obsadili letištní budovy a vyhnali personál. O pár hodin později byla zahájena celková letecká výsadeková operace.¹⁸ Na stejném letišti postupně přistávala dopravní letadla s vojáky elitní sovětské 7. gardové výsadekové divize. Po 3. hodině ranní se na hranicích mezi ČSSR a NSR objevily první sovětské jednotky.¹⁹

Československý rozhlas o dvě a půl hodiny později odvysílal provolání PÚV KSČ a další zprávy a komentáře ke vstupu cizích vojsk.²⁰

Hodinu před šestou už byli zatčeni čelní představitelé komunistické strany a vlády v čele s Alexandrem Dubčekem.²¹ Rozhlas později odvysílal osobní Dubčekův vzkaz. Obracel se v něm na pracující s prosbou, aby nastoupili na svá obvyklá pracoviště. Po celou dobu se okupační síly snažily o provedení technických opatření k zastavení rozhlasového vysílání.²²

Krátce před sedmou hodinou ranní zahájila mimořádné vysílání i Československá televize. Vysílač na Petříně byl obsazen vojáky, proto vysílal vysílač Cukrák u Zbraslavi. O zhruba půl hodiny později proběhl také první střet lidí s vojáky u budovy Československého rozhlasu na Vinohradské třídě v Praze.²³

Během dopoledne sověšší vojáci vtrhli do provizorního studia Československé televize v budově Měšřanské besedy. Přerušili její vysílání, vyhnali zaměstnance a rozstříleli televizní zařízení. Okupačním silám se podařilo také obsadit budovu

¹⁷ Tamtéž, s. 620.

¹⁸ ÚSTR, 2008-2023.

¹⁹ Tamtéž.

²⁰ Tamtéž.

²¹ Tamtéž.

²² Tamtéž.

²³ Tamtéž.

Československého rozhlasu. Ten ale zhruba v 11 hodin obnovil vysílání na pracovišti na Žižkově.²⁴

První tajemník ÚV KSČ Alexander Dubček, předseda Národního shromáždění ČSSR Josef Smrkovský, členové ÚV KSČ František Kriegel a Bohumil Šimon, předseda vlády ČSSR Oldřich Černík a člen předsednictva ÚV KSČ Josef Špaček byli odvezeni v obrněných transportérech na ruzyňské letiště a následně odletěli do Moskvy. Komunistická vláda v 19 hodiny vydala prohlášení Všemu lidu Československa, ve kterém odsoudila invazi. Ještě v noci se k celé situaci vyjádřil i prezident republiky Ludvík Svoboda. Ve vysílání Československého rozhlasu pronesl projev, ve kterém popsal, jaké úsilí během dne vyvíjel.²⁵

1.3. Normalizace v Československé socialistické republice

Po invazi vojsk Varšavské smlouvy v srpnu 1968 nastalo v Československu období takzvané normalizace – období politického, společenského a kulturního útlaku, které mělo za cíl obnovit konzervativní komunistický režim po krátkém období reformního socialismu. Normalizační období, které trvalo až do konce 80. let, se vyznačovalo politickými procesy, perzekucí a represí proti disidentům, omezením svobod a práv občanů a omezením kulturního vývoje země.

1.3.1. Nástup normalizace

„Normalizace v československé společnosti proběhla v několika fázích. V období mezi 27. srpnem 1968 a koncem listopadu téhož roku se v Československu, které již opět nebylo právním a suverénním státem, uplatnily nové politické faktory.“²⁶ Významnou roli hrály okupační armády a sovětská armáda, která v zemi zůstala, byla nejmasivnější mocí s rozhodujícím vlivem na vnitřní politiku komunistické strany.²⁷ Na vměšování se do vývoje

²⁴ Tamtéž.

²⁵ Tamtéž.

²⁶ Bělina, 1997, s. 287.

²⁷ Tamtéž.

vnitřní politiky Československa měla také zásadní vliv ambasáda SSSR.²⁸

Sovětský tlak na Československo mezi roky 1968 a 1969 nebyl motivován jen představou, jak by měla situace v ČSSR vypadat, ale i mezinárodními faktory a působením normalizátorů v zemi samotné. Mezi nimi byli například Vasil Biľak nebo Alois Indra.²⁹

Jako kontroloři situace v Československu byli dosazeni přední členové politbyra ÚV KSSS. Generální tajemník ÚV KSSS Brežněv navíc nepřipustil, aby se do těchto funkcí dostali lidé jakkoliv spojení s Československem, nebo s hlavními představiteli reformního procesu.³⁰ Do konce listopadu 1968 byla také plně zformována probrežněvovská frakce vedení KSČ a započal její nástup k moci.³¹

1.3.2. Normalizace pokračuje

Téměř po roce od invaze vojsk Varšavské smlouvy došla normalizace do své nové fáze. Sovětský vůdce Brežněv se rozhodl k likvidaci reformistů v KSČ, vlády, parlamentu, složkách Národní bezpečnosti i armádě. Vedoucím strany a fakticky i státu se rozhodl udělat Gustáva Husáka, který patřil k významným slovenským politikům.³²

Plénum ÚV KSČ v roce 1969 rozhodlo o odvolání Dubčeka. Nedlouho poté byl vyloučen i z KSČ stejně jako desítky dalších členů. „V několika vlnách pak následovala čistka v celé československé společnosti, která v zásadě skončila na jaře 1971.“³³

Hlavním programem normalizace se stala analýza přednesená na poradě vedoucích tajemníků KSČ na podzim v roce 1970. Shrnující dokument o zhruba 1500 stranách nese jméno Poučení z krizového vývoje ve straně a společnosti od XIII. sjezdu KSČ. Dokument ukazuje invazi vojsk jako bratrskou pomoc a události takzvaného Pražského jara jako kontrarevoluci.

²⁸ Tamtéž.

²⁹ Tamtéž.

³⁰ Tamtéž.

³¹ Tamtéž, s. 288.

³² Tamtéž, s. 291.

³³ Tamtéž.

2. Média v Československu

V únoru 1948 dosáhla KSČ v čele s Klementem Gottwaldem politického vítězství a převzala veškerou státní moc. Vítězství komunistické strany tak znamenalo zásadní a hluboké změny v československé společnosti. Ty zasáhly také média.

„Podstatným rysem změn byla snaha o co největší míru centralizace řízení společnosti, a to včetně centralizovaného plánování průmyslové a zemědělské produkce, a současně snaha o co největší míru kontroly a využívání kulturní a ideové sféry (od školství přes média po umění) ve prospěch formování nového pořádku.“³⁴

Jedním z prvních velkých úkolů, které Komunistickou stranu Československa čekaly po převzetí moci v únoru roku 1948, bylo právě ovládnutí médií. V té době šlo hlavně o tisk a rozhlas, televizní vysílání se v Československu rozvíjelo až po roce 1953.³⁵ Základy řízení médií ale byly položeny už před únorovým převratem. „Média proto mohla sehrát významnou úlohu hned při samotném procesu přebírání moci v únoru 1948.“³⁶

2.1. Média během Vítězného února a po něm

Média svoji roli sehrála již během státního převratu. Ten se odehrál mezi 17. a 25. únorem roku 1948. Nevyřešené kauzy a čistky mezi pražskými veliteli ve Sboru národní bezpečnosti, kterých se ujal komunistický ministr Václav Nosek zažehly vládní krizi.³⁷ Ta vyvrcholila až v podání demise 12 nekomunistických ministrů. Včas se ale nepřidali další a na řadu tak nepřišly předčasné volby, jak ministři v demisi předpokládali.³⁸ Tehdejší prezident Edvard Beneš nakonec podlehl tlaku svého budoucího nástupce Klementa Gottwalda a protestujících z ulice a přijal demisi celkem 14 ministrů (k původním 12 se přidali ještě dva sociální demokraté). Vládu následně doplnil ministry, které navrhl právě Klement Gottwald. Tak KSČ dokonala převzetí moci v Československu.

³⁴ Bednařík, 2011, s. 247.

³⁵ Tamtéž, s. 248.

³⁶ Tamtéž.

³⁷ Veber, 2008, s. 220.

³⁸ Kaplan, 1997, s. 332.

Mezi 21. a 25. únorem 1948 pomohla prosazování zájmů komunistické strany podpora z řad dělníků a vazba na Revoluční odborové hnutí. V něm byli mimo jiné organizováni i pracovníci z tiskárenského průmyslu. Ti během těchto dnů odmítali zajišťovat výrobu nekomunistických periodik.³⁹ Kvůli tomu se tedy ke čtenářům nedostávaly informace, které měly na vládní krizi jiný pohled než KSČ. Základy nově nastoleného modelu veřejné komunikace „okopírovali českoslovenští komunisté ze Sovětského svazu, využili ale i zkušenosti s fungováním médií během nacistické okupace.“⁴⁰

V médiích docházelo k ustavování akčních výborů. V Československé tiskové kanceláři byl založen už 23. února a Klementu Gottwaldovi zaslal rezoluci, ve které vyjádřil podporu jeho vládě. „Stejná situace byla v Československém rozhlase, kde v letech 1945-1947 do vedoucích funkcí ministerstvo informací dosazovalo členy a sympatizanty KSČ.“⁴¹

Změnilo se také profesní postavení novinářů. Novinář měl vysvětlovat, informovat měl teprve po politické interpretaci významu událostí.⁴² KSČ ale určovala i to, kdo mohl v médiích působit. „Strana zastřešovala všechny zaměstnavatele a mohla zásahy do personálního obsazení médií udržovat novináře ve strachu o práci a tak i poslušné.“⁴³

Další změny nastaly po únoru roku 1948. Mediální sféru zasáhly ve způsobu řízení, kontroly, v personální rovině. Zároveň došlo také ke změně mediálních obsahů. „Média v duchu leninské představy o tisku jako o kolektivním organizátorovi a propagátorovi měla formovat souhlasný postoj obyvatel státu k politice KSČ a také bránit šíření nevhodných (podvratných či alternativních) názorů.“⁴⁴ Stejně jako ve věcech veřejných tak došlo i v oblasti médií k centralizaci a podřízení mediální produkce ve prospěch KSČ. Na to, zda média dodržují nastavený směr, dohlíželo kulturně propagační oddělení ÚV KSČ. Jeho

³⁹ Bednařík, 2011, s. 251.

⁴⁰ Končelík, 2010, s. 137.

⁴¹ Bednařík, 2011, s. 252.

⁴² Končelík, 2010, s. 168.

⁴³ Tamtéž.

⁴⁴ Tamtéž.

součástí byl i tiskový a vydavatelský odbor. Některá média po únorovém převratu KSČ také zastavila – časopisy Dnešek, Kritický měsíčník, Listy, Obzory či Vývoj a další.⁴⁵

Směr nastavený po únoru 1948 vydržel až do druhé poloviny 50. let 20. století, kdy došlo k postupné liberalizaci médií i celé společnosti.

2.2. Liberalizace médií

Během druhé poloviny 50. let se začalo pozměňovat společenské klima a docházelo k politickému uvolňování.⁴⁶ To zasáhlo také média. „Společným rysem této etapy ve vývoji českých médií je postupná, byť velmi pozvolná liberalizace poměrů.“⁴⁷ Ta nakonec vyvrcholila pražským jarem.

Vývoj periodického tisku v období od druhé poloviny 50. let až do roku 1967 určovala politika KSČ, jejíž snahou bylo budování struktury tištěných periodik vydávaných, nebo spoluvydávaných, stranickými a správními orgány různých úrovní. Promítalo se do něj ale také postupné rozvolnění vnitropolitické situace.⁴⁸ Na sklonku 50. let vycházelo v Československu skoro 1500 titulů a časopisů.⁴⁹ Na konci 50. let KSČ navíc začala ustupovat od leninské koncepce ideologické výchovy mas. Naopak sílila tendence brát v potaz i zájmy čtenářů.⁵⁰

V této době dochází ke vzniku nových periodik. Rozvíjela se ale také časopisecká produkce. Vznikají například týdeník Hospodářské noviny, který byl zaměřen na ekonomiku, dvouměsíčník Mezinárodní politika, nebo první český večerník v poválečném období Večerní Praha, či časopis ABC mladých techniků a přírodovědců.

2.2.1. Média během Pražského jara

Reformní hnutí v podobě Pražského jara se nevyhnulo ani médiím. V roce 1966 vznikl nový tiskový zákon, který nahradil zastaralou legislativu a na dalších více než 30 let

⁴⁵ Končelík, 2010, s. 138.

⁴⁶ Bednařík, 2011, s. 283.

⁴⁷ Tamtéž, s. 289.

⁴⁸ Tamtéž, s. 290.

⁴⁹ Tamtéž, s. 289.

⁵⁰ Tamtéž, s. 292.

se stal základním prvkem československého mediálního legislativního rámce.⁵¹ Cenzurní úřad navíc dostal nové jméno Ústřední publikační správa a nový statut. „Transparentnost ale cenzory znejistěla a počet cenzurních zásahů mezi lety 1965-1967 klesl z bezmála 3 500 na pouhých 1 500.“⁵²

O rok později již pokračovalo to, co rok 1966 naznačil. Kulturní uvolňování pokračovalo. Uvolňování pravidel umožnilo výrazný rozmach odborářského tisku, časopisů společenských a historických věd, titulů pro mládež a kulturních časopisů.⁵³

Novináři v té době také začali kritizovat KSČ za cenzuru a její strukturu. Ozývala se také nevole kvůli malému informování o dění ve vedení strany.⁵⁴

Svobodnější tvůrčí atmosféra vyústila během roku 1968 také ve změnu mediální nabídky v zemi. Dosud veřejnost nebyla zvyklá na to, že se na stránkách československých deníků objevovaly rozpory, neúspěchy a popřípadě i skandály. Veřejnost tak jevila přirozený zájem o politické dění a stav společnosti.⁵⁵ „Náklady titulů periodického tisku podstatně vzrostly – u některých deníků téměř na dvojnásobek.“⁵⁶

Na konci června roku 1968, zhruba dva měsíce před invazí vojsk Varšavské smlouvy do Československa, dokonce došlo i ke zrušení cenzury. Zákon č. 84/1968 Sb., který novelizoval již výše zmíněný nový tiskový zákon, stanovil, že cenzura je nepřijatelná.⁵⁷ Státní orgány tak nově nemohly zasahovat proti svobodě slova a obrazu a jejich šíření hromadnými informačními prostředky.

Již dříve československá vláda zrušila další součást cenzurní mašinerie. Nařízením došlo k zániku statutu Ústřední publikační správy. Tím tato instituce zanikla.⁵⁸ „Jako zásadní se ukázalo i rozhodnutí o zrušení limitů v přidělování papíru – dosud omezené

⁵¹ Končelík, 2010, s. 178.

⁵² Tamtéž.

⁵³ Tamtéž.

⁵⁴ Tamtéž.

⁵⁵ Bednařík, 2011, s. 308.

⁵⁶ Tamtéž.

⁵⁷ Tamtéž.

⁵⁸ Končelík, 2010, s. 187.

deníky tak například již neměly mít nadále určeno, jaký maximální náklad směji vytisknout.“⁵⁹

2.2.2. Média během invaze vojsk Varšavské smlouvy

Nádech svobody ale v československém mediálním prostoru netrval dlouho. Zhruba dva měsíce po zrušení cenzury došlo k invazi vojsk pěti států Varšavské smlouvy. To znamenalo dalších dvacet let normalizace. Normalizační opatření totiž platila až do sametové revoluce v listopadu roku 1989. Změna ve společnosti ale nenastala s 21. srpem roku 1968. Média tak mohla sehrát důležitou roli v odporu proti okupaci, i když podle plánu okupantů měla média zveřejnit zvací prohlášení vysvětlující přítomnost vojsk.

Liberalizaci veřejného prostoru a médií považovalo tehdejší vedení Komunistické strany Sovětského svazu za ohrožení vedoucí úlohy KSČ. To byl rovněž jeden z důvodů, proč k intervenci a následné okupaci vůbec došlo.⁶⁰

Počáteční dny okupace jsou jedním z nejslavnějších období československých médií. „V prvních dnech a týdnech po intervenci hrála důležitou roli a stala se hlavní stmelující silou a do značné míry vedla společnost v jejím odporu proti okupaci.“⁶¹

Okupační síly se v prvních hodinách po invazi pokusily obsadit redakce československých médií. Například Československý rozhlas přerušovaně vysílal až do 22. srpna 1968, kdy byla budova na pražských Vinohradech zcela obsazena sovětskými vojáky a všichni zaměstnanci ji museli opustit. I tak ale zaměstnanci rozhlasu vysílali z improvizovaných studií v Praze i v dalších místech v Čechách, na Moravě a na Slovensku. Provizorní vysílání následně skončilo 27. srpna projevem Alexandra Dubčeka po návratu z Moskvy.⁶²

Československá televize začala vysílat 21. srpna 1968 z Měšťanské besedy v Praze. Okupační vojska vysílání během dopoledne ukončila. Technici ale připravili několik

⁵⁹ Tamtéž.

⁶⁰ Bednařík, 2011, s. 310.

⁶¹ Končelík, 2010, s. 190.

⁶² Bednařík, 2011, s. 311.

improvizovaných studií po celé Praze a díky nim mohla televize vysílat až do 26. srpna.⁶³

Podobně okupace probíhala i u tištěných periodik. Novináři se scházeli v improvizovaných pracovištích. Některá z nich se nacházela například v hospodách nebo fabrikách, kde připravovali až několik vydání denně. Noviny vycházely podle toho, jak se redakcím podařilo zajistit papír a kapacitu v tiskárnách, rovněž byly distribuovány zadarmo na ulicích.⁶⁴

Velení okupačních vojsk velmi brzy pochopilo, že informační válku v ulicích Prahy a dalších československých městech prohrává. Rozhodlo se proto, že uvolní některé budovy „v závislosti na vyžadovaných personálních změnách.“⁶⁵ Jednou z nich bylo například odvolání ředitele Československého rozhlasu i Československé televize.

2.3. Média v době normalizace

S nástupem Gustáva Husáka do funkce prvního tajemníka KSČ, kde nahradil Alexandra Dubčeka, hlavní tvář Pražského jara, se dá mluvit o začátku normalizace. Ta měla obrovský vliv i na média v tehdejší Československu. Legislativní úpravy přijaté jako důsledek uvolnění režimu v Československu opět nastolily cenzuru. Nemalý vliv ale měly i personální čistky. Díky nim tak režim získal média pod svoji kontrolu a mohl je opět efektivně využívat jako propagandistický nástroj.

Během normalizace se opět změnilo postavení novinářů. „Novináři, kteří nesouhlasili s normalizací, museli opustit svou profesi.“⁶⁶ V několika prvních měsících po srpnové intervenci jich ze země uteklo přes 160. Během následných čistek jich z redakcí musely odejít další stovky.⁶⁷

Už v roce 1969 byly zakázány a zrušeny tituly, které o rok dříve otevřeně zastávaly reformní postoje a myšlení. Jednalo se například o *Listy*, *Reportér* nebo *Zítřek*.⁶⁸ Zároveň

⁶³ Tamtéž, s. 312.

⁶⁴ Končelík, 2010, s. 191.

⁶⁵ Tamtéž.

⁶⁶ Končelík, 2010, s. 246.

⁶⁷ Tamtéž, s. 191.

⁶⁸ Bednařík, 2011, s. 327.

ale došlo také ke vzniku nových periodik, která sloužila nově nastupující garnituře. Začal tedy vycházet například Týdeník aktualit.⁶⁹

System cenzury se za normalizace změnil. ČÚTI⁷⁰ na začátku normalizace úředně zastavil desítky titulů a personálně stabilizoval ty ostatní. Pak se soustředil na následnou, dodatečnou kontrolu médií.⁷¹ Pokud úřad objevil ideologické pochybení, využil různé sankce proti redaktorům, šéfredaktorům i vydavatelům.⁷² Tento systém byl efektivnější, protože odpovědnost za zveřejnění závadných informací nevedl cenzor, ale samotné médium.

System vydávání periodického tisku kontroloval Ústřední výbor KSČ. K jeho uvolnění došlo až v 80. letech s nástupem Michaila Gorbačova do čela KSSS.⁷³

Podobnému osudu jako periodika se nevyhnul ani Československý rozhlas a televize. Rozhlas během Pražského jara a následné intervenci získal obrovský kredit. To byl jeden z důvodů, proč se ho komunistická moc pokusila rychle získat na svoji stranu.⁷⁴ Stejně tak i televize se nevyhnula personálním čistkám a změnám v programu. V podobné atmosféře média působila až do sametové revoluce v roce 1989. Po ní došlo k privatizaci médií, k vytvoření duálního systému vysílacích médií, vzniku nových titulů a později i nových televizních a rozhlasových stanic. Postupně se formovala nezávisle na státní moci až do dnešní podoby.

3. Řízení tisku v době normalizace

Cenzurou se rozumí „cílený (tj. záměrný a vědomý), institucionalizovaný a politicky podložený zásah státní moci do autorského záměru či do informačního toku.“⁷⁵ V širokém pojetí slova jde o jakoukoliv kontrolu informací, které jsou určeny ke zveřejnění.

⁶⁹ Tamtéž.

⁷⁰ Český úřad pro tisk a informace (ČÚTI) byla státní organizace, která po sovětské invazi do Československa až do sametové revoluce v roce 1989 vykonávala cenzuru.

⁷¹ Končelík, 2010, s. 209.

⁷² Tamtéž.

⁷³ Tamtéž, s. 216.

⁷⁴ Tamtéž, s. 234.

⁷⁵ Reifová, 2004, s. 26.

V užším slova smyslu se cenzura definuje jako státní dohled nad šířením mediálních obsahů.⁷⁶

Přesně k tomu v komunistickém Československu docházelo od komunistického puče v roce 1948, kdy se média nezodpovídala čtenářům, ale komunistické straně. Postupně se cenzura v Československu rozvíjela, až do zrušení předběžné cenzury 4. března roku 1968.⁷⁷ K jejímu opětovnému zřízení došlo ještě tentýž rok, kdy se na základě takzvaného moskevského protokolu po invazi vojsk Varšavské smlouvy do Československa KSČ opět zavázala k ovládnutí sdělovacích prostředků. Samotný pojem normalizace, která uvrhla československá média pod kontrolu KSČ, pochází právě z tohoto dokumentu.⁷⁸

O rozhodující vliv na tisk a média usiloval po svém nástupu do funkce generálního tajemníka ÚV KSČ Gustáv Husák. „Husákovo vedení brzo zjistilo, že personální opatření v redakcích přinesou lepší výsledky než znovuzavedení předběžné cenzury.“⁷⁹ Novinář David Klimeš ve své knize Doporučeno nezveřejňovat upozorňuje i na dokument, z počátku roku 1972 Zásady pro výběr a výchovu kádrů ve sdělovacích prostředcích. Ten podle Klimeše popíral jakoukoliv autonomii novinářské práce.⁸⁰

Opětovné zavedení cenzury nebylo pro KSČ jednoduchým úkolem. Komunistický režim tak na počátku normalizace provedl syntézu poststalinistického přístupu k cenzuře z 60. let, která zase vycházela z předchozích autoritativních zkušeností, a přidala k tomu lekci z roku 1968.⁸¹ Zřízeny tak byly ČÚTI a SÚTI⁸², později i FÚTI⁸³.

Cenzura v Československu fungovala podle Klimeše na šesti základních

⁷⁶ Tamtéž.

⁷⁷ Končelík, 2010, s. 140.

⁷⁸ ČSDS, 1994-2019.

⁷⁹ Končelík, 2010, s. 165.

⁸⁰ Klimeš, 2022, s. 82.

⁸¹ Tamtéž, s. 106.

⁸² Československý úřad pro tisk a informace (ČÚTI) byla státní organizace, která po sovětské invazi do Československa až do sametové revoluce v roce 1989 vykonávala cenzuru.

⁸³ Federální úřad pro tisk a informace (FÚTI), který formálně odpovídal federální vládě, ve skutečnosti jej ale řídila přímo tehdejší Komunistická strana Československa. Vznikl koncem roku 1980.

principech: 1. Detailní monitoring, kdy FÚTI monitoroval média a vyhotovoval svodky o nežádoucích mediálních výstupech. 2. Disciplinace šéfredaktorů, kteří byli nuceni debatovat s ideology o nežádoucích a budoucích textech. 3. Minimum předběžné cenzury, protože bylo jasné, co je možné psát. 4. Maximální autocenzura. 5. Umírněná následná cenzura, která se sestávala z drobných pokut pro autory a šéfredaktory a tím KSČ připomínala, že cenzura stále funguje. 6. Neustálé aktualizování propagandy.⁸⁴

4. Metodika práce

V praktické části práce se budu věnovat analýze informování o invazi vojsk Varšavské smlouvy do Československa v roce 1968. Analýza se bude věnovat mediálním výstupům ve vybraných denících ve výročních dnech invaze, tedy 21. srpna 1969, 21. srpna 1970 a tak dále.

V analýze využiji techniky kvalitativní i kvantitativní analýzy mediálních textů. Zajímat se přitom budu především o to, jak se měnil mediální obraz invaze vojsk Varšavské smlouvy do Československa, kolik textů v denících o invazi ve výročních dnech vyšlo a jak se v průběhu času měnil jejich významový narativ.

V kvantitativní části analýzy tak budu částečně zkoumat i tematickou agendu médií. Tou „rozumíme soustavu témat, která se dostávají do obsahů médií.“⁸⁵ Taková analýza patří k tradičnímu námětu výzkumu mediálních obsahů a umožňuje srovnávat obsah médií různých historických období za účelem jejich zmapování.⁸⁶ Základní otázkou této části analýzy je, jak se změnil počet publikovaných textů o invazi v průběhu let a jak velké změně došlo se změnou režimu v Československu.

V kvalitativní části analýzy budu zkoumat významový narativ mediálních sdělení. K tomu využiji techniky sémiotické analýzy. Ta odkrývá významy mediálních sdělení. „Analyzuje tak prvky, ze kterých je sdělení složeno a pomáhá odpovědět na otázku, jaký význam mohou mít tyto prvky – a potažmo celé mediální texty.“⁸⁷ Základní otázkou v této

⁸⁴ Klimeš, 2022, s. 108.

⁸⁵ Trampota, 2010, s. 100.

⁸⁶ Tamtéž.

⁸⁷ Tamtéž, s. 118.

části analýzy je, jak a s jakým významem média pod dohledem komunistické strany a organizací jí řízenými referovala o invazi a jak se způsob změnil po revoluci v roce 1989.

5. Vybraná periodika a jejich reflexe invaze ze srpna roku 1968

V této kapitole proběhne samotná analýza informování o invazi vojsk Varšavské smlouvy do Československa, jejímž výsledkem bude porovnání způsobu informování o invazi v průběhu let napříč tituly. K analýze textů jsem zvolil Rudé Právo, Mladou frontu, Svobodné slovo, samizdatové Lidové noviny a krajský deník Svoboda a jejich porevoluční pokračovatele, tedy deník Právo, Mladou frontu Dnes a Lidové noviny.

Deník Rudé právo jsem zvolil, jelikož byl ústředním tiskovým orgánem Komunistické strany Československa a tím pádem i přímým prostředkem její propagandy. Deník Mladá fronta, vydávaný Ústředním výborem Československého svazu mládeže, a Svobodné slovo, ústřední deník Československé strany socialistické, jsem zvolil kvůli velikosti jejich nákladů. Oba deníky patřily mezi periodika s největším nákladem v té době. Jako doplněk k nim jsem zvolil Lidové noviny, které vycházely samizdatově od roku 1988 a krajský deník Svoboda, který vycházel v Praze.

Hlavním cílem analýzy je zjistit, jak se v průběhu času měnilo připomínání invaze z roku 1968 v československých a později českých denících. Podle mého předpokladu se během normalizace se o samotném vstupu vojsk Varšavské smlouvy do Československa v tisku příliš neinformovalo. K jistému rozvolnění by ale mohlo dojít v průběhu 80. let. Po revoluci v roce 1989 naopak deníky mohly o srpnových událostech psát svobodně a z toho usuzuji, že každoroční výročí bude v jednotlivých vydáních přítomné.

Předpokládám tedy, že informování o událostech srpna 1968 by se dalo rozdělit do několika etap – první, kdy se o výročí invaze neinformovalo, druhá, kdy se o ní začínalo informovat, ovšem texty zastávaly k invazi pozitivní postoj, a poslední, kdy média začala na invazi nahlížet kriticky. Dá se tak očekávat, že způsob připomínání událostí roku 1968 se po revoluci v roce 1989 radikálně změnil.

5.1. Deník Rudé Právo a Právo

V den prvního výročí srpnové okupace z roku 1968 přináší deník Rudé právo na své titulní straně prohlášení předsedů CV KSČ a předsedů ZV ROH závodu ČKD Praha s titulkem „Největší pražský podnik vyzývá ostatní závody: Proti provokacím, pro klid“.⁸⁸ V něm předsedové celozávodních výborů strany a závodních výborů ROH vysočanských závodů ČKD Praha vyslovují důvěru krokům vlády a strany, „jež mají za cíl zabezpečení pořádku a klidu v naší zemi.“ Také mimo jiné upozorňují na skupiny, které se snaží zneužít výročí k vyvolání nové krize v československé společnosti.⁸⁹

Hlavním textem na titulní straně je článek s titulkem „Všechny síly rozkvětu republiky“.⁹⁰ V něm redaktoři zveřejňují příspěvky stranických organizací, které reagují na poslední stranické aktivity. V dopisech vyzdvihují stranu a vládu, že zaujala správný směr, který je třeba podporovat a udržet. Jedinou cestou z vnitropolitické krize je podle textu bratrský svazek se Sovětským svazem a socialistickými zeměmi. Ani v jednom z textů však není invaze přímo zmiňována, i když je z jejich znění jasné, že na roční výročí vstupu vojsk do Československa reagují.⁹¹

O rok později, na druhé výročí začátku okupace Československa, vyšel na titulní straně deníku text s titulkem „Spolupráce socialistických zemí rukou míru a bezpečnosti“.⁹² Čtenáře informuje o jednání zemí Varšavské smlouvy v Moskvě, které se uskutečnilo o den dříve. V textu, který se omezil pouze na obšírné popsání toho, kdo všechno se schůzky zúčastnil, ale není o invazi ani zmínka. Stejně tak je na titulní straně text s informací o návratu účastníků konference zpět do Československa, ani v něm ale o událostech před dvěma lety není ani zmínka.⁹³

Události 21. srpna 1968 se věnuje jen text na druhé straně vydání deníku. V textu s titulkem „Rozhodné stanovisko rozhodných lidí“ Rudé právo vydává dopis čtyřiceti

⁸⁸ Rudé právo: Orgán Ústředního výboru KSČ. Praha : ÚV KSČ. ISSN 0032-6569. 21. srpna 1969.

⁸⁹ Tamtéž.

⁹⁰ Tamtéž.

⁹¹ Tamtéž.

⁹² Rudé právo: Orgán Ústředního výboru KSČ. Praha : ÚV KSČ. ISSN 0032-6569. 21. srpna 1970.

⁹³ Tamtéž.

bývalých partyzánských velitelů, který v srpnu roku 1968 adresovali do Sovětského svazu.⁹⁴ V něm bývalí partyzáni popisují přátelství mezi Československem a Sovětským svazem. Dopis je také doplněn komentářem redakce. Ta připomíná, že dopis už byl dvakrát otisknut, ovšem v roce 1968 s úpravami. „Původní znění dopisu bylo tehdy neúnosné. Je smutnou skutečností, že bylo neúnosné též pro komunistický list,“ píše se v komentáři.⁹⁵

V roce 1971, tři roky po vstupu vojsk Varšavské smlouvy do Československa, deník Rudé právo tuto událost nezmiňuje vůbec.⁹⁶ Naopak o rok později redakce deníku výročí stěžejních událostí v historii země reflektuje. V textu s titulkem „Srpen 1972“ Rudé právo popisuje pokrok, jaký komunistické Československo od srpnových událostí roku 1968 udělalo a připomíná krizi „v níž se strana, společnost, stát a všechny jejich součásti ocitly před čtyřmi lety“.⁹⁷ Žádný další text se v deníku ale invazi nevěnuje.

Další rok se 21. srpna Rudé právo výročí invaze opět vůbec nevěnuje.⁹⁸ Hlavním tématem deníku, které se prolíná hned několika články tohoto vydání, jsou ekonomické úspěchy socialistické plánované ekonomiky a hojná úroda během žní.⁹⁹ První půlkulaté výročí vstupu socialistických vojsk na území Československa tak zůstalo bez zmínky. Podobně se o událostech vojenské invaze nezmiňuje ani další vydání z roku 1974.¹⁰⁰

Naopak v roce 1975 se 21. srpna Rudé právo událostem z před sedmi let věnuje. V textu na titulní straně deníku s titulkem „Jistoty socialismu“ reflektuje pátou pětiletku, ale i spojení se Sovětským svazem.¹⁰¹ Československo podle textu upevňuje hodnoty socialismu. „Československo v posledních letech, kdy se stalo pevnou a spolehlivou součástí socialistického společenství, kdy upevnilo své spojenecké a přátelské svazky se Sovětským svazem a ostatními socialistickými zeměmi, zvýšilo svou mezinárodní autoritu

⁹⁴ Tamtéž.

⁹⁵ Tamtéž.

⁹⁶ Rudé právo: Orgán Ústředního výboru KSČ. Praha : ÚV KSČ. ISSN 0032-6569. 21. srpna 1971.

⁹⁷ Rudé právo: Orgán Ústředního výboru KSČ. Praha : ÚV KSČ. ISSN 0032-6569. 21. srpna 1972.

⁹⁸ Rudé právo: Orgán Ústředního výboru KSČ. Praha : ÚV KSČ. ISSN 0032-6569. 21. srpna 1973.

⁹⁹ Tamtéž.

¹⁰⁰ Rudé právo: Orgán Ústředního výboru KSČ. Praha : ÚV KSČ. ISSN 0032-6569. 21. srpna 1974.

¹⁰¹ Rudé právo: Orgán Ústředního výboru KSČ. Praha : ÚV KSČ. ISSN 0032-6569. 21. srpna 1975.

a prestiž. Pokusy a zbožná přání nepřátel, abychom se dostali do izolace, ztroskotaly.“¹⁰² Žádný další text ale výročí nijak nereflektuje. Další zmínka o intervenci se objevuje až ve výročí v roce 1978. V roce 1976 Rudé právo invazi nezmiňuje vůbec a o rok později výročí připadlo na neděli, kdy deník nevycházel.^{103 104}

Desetileté výročí invaze už deník Rudé právo zmiňuje, a to hned na titulní straně v textu s titulkem „V zájmu socialismu, v zájmu našeho lidu“.¹⁰⁵ V něm je připomínka hned několika výročí, která na rok 1978 vyšla – vznik samostatného státu, mnichovské zrady, výročí komunistického puče a i vstup vojsk na území Československa. „(...) také na dnešní den spadající desáté výročí internacionální bratrské pomoci Sovětského svazu a dalších socialistických zemí, jež ve chvíli, kdy socialismu v Československu hrozilo nejvážnější nebezpečí, pomohly toto nebezpečí odvrátit.“¹⁰⁶ Dále text oslavuje spolupráci socialistických zemí a přátelství se Sovětským svazem. „Díky této internacionální pomoci byl socialismus v Československu zachráněn a uhájeny životní zájmy pracujícího lidu.“¹⁰⁷ Rozsáhlý text pokračuje i na druhé straně, žádný další článek, který by se bratrské pomoci, jak je invaze vykreslována, ve vydání není.¹⁰⁸

Podobně jako před rokem se k výročí postavila redakce deníku Rudé právo i v roce 1979. Na titulní straně se nachází text s titulkem „Záruka socialismu a míru“.¹⁰⁹ Text také přímo zmiňuje události roku 1968: „Nejreakčnější síly se všemožně snaží znemožňovat a přímo torpédovat toto mírové úsilí socialistických zemí. (...) A kde se jim naskytne sebemenší příležitost, vyvíjejí značný tlak přímo k likvidaci socialismu. I my jsme toho byli svědky před jedenácti lety v Československu.“¹¹⁰ Události předcházející intervenci text vykresluje jako pokus o kontrarevoluci. „Kdyby nebylo včasné internacionální pomoci

¹⁰² Tamtéž.

¹⁰³ Rudé právo: Orgán Ústředního výboru KSČ. Praha : ÚV KSČ. ISSN 0032-6569. 21. srpna 1976.

¹⁰⁴ Rudé právo: Orgán Ústředního výboru KSČ. Praha : ÚV KSČ. ISSN 0032-6569. 21. srpna 1977.

¹⁰⁵ Rudé právo: Orgán Ústředního výboru KSČ. Praha : ÚV KSČ. ISSN 0032-6569. 21. srpna 1978.

¹⁰⁶ Tamtéž.

¹⁰⁷ Tamtéž.

¹⁰⁸ Tamtéž.

¹⁰⁹ Rudé právo: Orgán Ústředního výboru KSČ. Praha : ÚV KSČ. ISSN 0032-6569. 21. srpna 1979.

¹¹⁰ Tamtéž.

našich nejbližších spojenců, utrpěla by moc dělnické třídy a pracujících v naší zemi porážku.“¹¹¹

Dvanáct let od invaze Rudé právo výročí zmiňuje opět hned na titulní straně. V textu s titulkem „Naše politika“ je dokonce použita stejná věta jako v textu z předchozího roku. „V Československu se v letech 1968-1969 pravicové síly pokusily s aktivní pomocí zahraniční reakce o kontrarevoluční zvrát, avšak internacionální pomoc Sovětského svazu a dalších socialistických zemí tento záměr překazila.“¹¹² Dále text vykresluje úspěchy plánované ekonomiky. Stejně jako v minulých letech také vyzdvihuje přátelství se Sovětským svazem.¹¹³

Internacionální pomoc Sovětského svazu a dalších socialistických států zmiňuje i vydání Rudého práva z 21. srpna 1981. „Před katastrofou připravenou naší společností stejnou vnitřní zahraniční kontrarevolucí, krvavým zúctováním reakce s revolucí zachránila naši zemi před třinácti lety, v srpnu roku 1968, internacionální pomoc Sovětského svazu a dalších zemí socialistického společenství.“¹¹⁴ Text dále upozorňuje, že „nepřátelé socialismu se nevzdávají svých plánů na likvidaci socialismu.“¹¹⁵ Text s titulkem „Základy našich jistot“ dále pokračuje i na druhé straně deníku, kde upozorňuje na to, že Československo je pevnou součástí socialistického bloku.¹¹⁶

I výročí čtrnácti let od invaze Rudé právo zmiňuje na titulní straně. Většina textu s titulkem „Historické poučení“, ale upozorňuje před imperialismem Spojených států amerických, se kterým má podle textu zkušenost i KSČ z krizových a pokrizových let. „Tyto zkušenosti si udržují stále svou aktuální a podnětnou platnost.“¹¹⁷ Vydání Rudého práva přesně o rok později invazi nezmiňuje.¹¹⁸

¹¹¹ Tamtéž.

¹¹² Rudé právo: Orgán Ústředního výboru KSČ. Praha : ÚV KSČ. ISSN 0032-6569. 21. srpna 1980.

¹¹³ Tamtéž.

¹¹⁴ Rudé právo: Orgán Ústředního výboru KSČ. Praha : ÚV KSČ. ISSN 0032-6569. 21. srpna 1981.

¹¹⁵ Tamtéž.

¹¹⁶ Tamtéž.

¹¹⁷ Rudé právo: Orgán Ústředního výboru KSČ. Praha : ÚV KSČ. ISSN 0032-6569. 21. srpna 1982.

¹¹⁸ Rudé právo: Orgán Ústředního výboru KSČ. Praha : ÚV KSČ. ISSN 0032-6569. 21. srpna 1983.

„Uplynulo šestnáct let od chvíle, kdy bratrské socialistické země poskytly internacionální pomoc našemu lidu (...).“¹¹⁹ Tak začíná text s titulkem „Jistoty naší cesty“ z vydání Rudého práva z 21. srpna 1984. Invazi, od které v té době uplynulo 16 let, vykresluje, stejně jako v minulých letech, jako bratrskou pomoc a ochranu před kontrarevolucí. Stejně jako v minulých letech také upozorňuje na úspěšné překonání krize a vyzdvihuje úspěchy plánované československé ekonomiky.¹²⁰ Stejně jako v minulých letech se ale invazi věnuje jen úvodníkový text na titulní straně.

I výroční vydání z roku 1985 zmiňuje pomoc Sovětského svazu a dalších zemí socialistického bloku. Text na titulní straně deníku s titulkem „Rozvíjet socialismus, posilovat jeho obranu“ má v podstatě stejné vyznění jako texty z minulých let. Zmiňuje pomoc socialistických států, bratrství se Sovětským svazem a Poučení z krizového vývoje. Upozorňuje ale také na ochranu Varšavské smlouvy a odvrácení jaderné hrozby.¹²¹ Vesměs stejné myšlenky nesou i texty z let 1986 a 1987.¹²² ¹²³ Výročí invaze vyšlo v roce 1988 opět na neděli a deník v ten den tudíž nevyšel.¹²⁴

Poslední předrevoluční výročí invaze vojsk Varšavské smlouvy do Československa text na titulní straně deníku oproti předchozím letům nezmiňuje. Úvodník naopak přiznává, že se po ekonomické stránce zemi nevede příliš dobře.¹²⁵ Jediný text, který se ve vydání deníku Rudé právo invazi věnuje je text s titulkem „Vrcholila studená válka“, který přináší svědectví sovětského politika, náčelníka a vojáka ze srpnových dnů roku 1968.¹²⁶

Naopak první porevoluční výročí intervence vojsk Varšavské smlouvy deník Rudé právo reflektuje obsáhle. Hned na titulní straně čtenáři našli text s titulkem „Vzpomínka na 21. srpen“ a vedle něj je na stránce fotka Alexandra Dubčeka. Text informuje o odhalení

¹¹⁹ Rudé právo: Orgán Ústředního výboru KSČ. Praha : ÚV KSČ. ISSN 0032-6569. 21. srpna 1984.

¹²⁰ Tamtéž.

¹²¹ Rudé právo: Orgán Ústředního výboru KSČ. Praha : ÚV KSČ. ISSN 0032-6569. 21. srpna 1985.

¹²² Rudé právo: Orgán Ústředního výboru KSČ. Praha : ÚV KSČ. ISSN 0032-6569. 21. srpna 1986.

¹²³ Rudé právo: Orgán Ústředního výboru KSČ. Praha : ÚV KSČ. ISSN 0032-6569. 21. srpna 1987.

¹²⁴ Rudé právo: Orgán Ústředního výboru KSČ. Praha : ÚV KSČ. ISSN 0032-6569. 21. srpna 1988.

¹²⁵ Rudé právo: Orgán Ústředního výboru KSČ. Praha : ÚV KSČ. ISSN 0032-6569. 21. srpna 1989.

¹²⁶ Tamtéž.

pamětní desky na budově Československého rozhlasu v Praze.¹²⁷ Na titulní straně je také rozhovor s bývalým členem KSČ Zdeňkem Mlynářem.¹²⁸ Třetí strana je věnovaná invazi celá. V textu s titulkem „Srpnové zamyšlení“ popisuje jeden ze sovětských výsadkářů srpnové události i tlak sovětského vedení, omlouvá se také Čechoslovákům.¹²⁹ „Československé přátele mohu ujistit, že naprostá většina sovětských lidí se ke vpádu vojsk (...) postavila jednoznačně negativně.“¹³⁰ Další text připomíná srpnové události dřívějšími citacemi Rudého práva, a redaktor Zdeněk Porybný popisuje v textu s titulkem „Noviny a události“ vztah médií a invaze. Mimo jiné v něm intervenci popisuje jako agresi.¹³¹

O rok později zmínka v žádném textu o výročí invaze není.¹³² Deník Rudé právo se věnuje převážně situaci v Rusku stejně jako další československé deníky. V roce 1992 zmínka o intervenci vojsk Varšavské smlouvy v deníku také není.¹³³

Naopak v roce 1993 výročí intervence Rudé právo zmiňuje. Reflektuje slova Václava Havla, který v rozhlasovém a televizním projevu prohlásil, že země „v roce 1968 odmítla vzít okupaci na vědomí“.¹³⁴ O rok později deník Rudé právo na výročí 21. srpna nevyšel, jelikož byla neděle. V roce 1995 invazi Rudé právo v žádném textu nezmiňuje.¹³⁵ V té době také došlo k přejmenování deníku po změně vydavatele. Další vydání z 21. srpna invazi také vůbec nezmiňuje.¹³⁶

Další zmínka je tak až z vydání deníku z roku 1997. V publicistické rubrice je komentář poslance ČSSD Pavla Dostála s titulkem „Jurský park“, který sice zmiňuje

¹²⁷ Rudé právo: Orgán Ústředního výboru KSČ. Praha : KSČS. ISSN 0032-6569. 21. srpna 1990.

¹²⁸ Tamtéž.

¹²⁹ Tamtéž.

¹³⁰ Tamtéž.

¹³¹ Tamtéž.

¹³² Rudé právo: Nezávislé noviny. Praha : Borgis. ISSN 0032-6569. 21. srpna 1991.

¹³³ Rudé právo: Nezávislé noviny. Praha : Borgis. ISSN 0032-6569. 21. srpna 1992.

¹³⁴ Rudé právo: Nezávislé noviny. Praha : Borgis. ISSN 0032-6569. 21. srpna 1993.

¹³⁵ Právo: Nezávislé noviny. Praha : Borgis. ISSN 1211-2119. 21. srpna 1995.

¹³⁶ Právo: Nezávislé noviny. Praha : Borgis. ISSN 1211-2119. 21. srpna 1996.

intervenci, ale upozorňuje na poslance komunistické strany, kteří jsou stále u moci.¹³⁷

Další rok vydání deníku zmiňuje invazi daleko častěji. Hned na titulní straně se nachází zpráva o projevu Václava Havla, který vyzdvihl pražské jaro a jednotu občanů během srpna 1968.¹³⁸ V publicistické rubrice je rovněž komentář Jiřího Hanáka, který připomíná statečné gesto osmi sovětských občanů, kteří proti okupaci Československa protestovali na Rudém náměstí v Moskvě a komentuje omluvu zástupců ruské kulturní elity českým protějškům.¹³⁹ „Akce alibistická, marná, trapně posezónní. Mezi lety 1968-1988 měli ruští inženýři lidských duší dvacetkrát příležitost k činu – dvacetkrát nehnuli prstem.“¹⁴⁰

Stejný autor přidává komentář s titulkem „Den normalizace“ i o rok později. „Moskvou dosazení vládců nejdříve ve spolupráci s muži osmašedesátého roku zlomili národu páteř a pak změnili jeho paměť. Dnes už zase skoro každý pátý volič by svěřil svůj osud komunistům.“¹⁴¹ Další text v rubrice historie popisuje události 21. srpna 1969, prvního výročí okupace, podobně jako další deníky.¹⁴²

Poslední sledované vydání deníku Právo zmiňuje výročí intervence ve sloupku v publicistické rubrice s titulkem „Srpný“.¹⁴³ Více se věnuje ale dalším srpnovým výročím, která ovlivnila historii Československa. Dubčekova reforma ale podle autora Jiřího Hanáka nemohla mít šanci na úspěch. „Kdyby jí však osud dopřál čas, skončila by stejně jako Gorbačovova reforma: Likvidací komunismu.“¹⁴⁴

5. 2. Lidové noviny

První vydání samizdatových Lidových novin, které do roku 1990 vycházely jako měsíčník. První zmínka o invazi z roku 1968 tak pochází z čísla 7-8, které vyšlo v červenci

¹³⁷ Právo: Nezávislé noviny. Praha : Borgis. ISSN 1211-2119. 21. srpna 1997.

¹³⁸ Právo: Nezávislé noviny. Praha : Borgis. ISSN 1211-2119. 21. srpna 1998.

¹³⁹ Tamtéž.

¹⁴⁰ Tamtéž.

¹⁴¹ Právo: Nezávislé noviny. Praha : Borgis. ISSN 1211-2119. 21. srpna 1999.

¹⁴² Tamtéž.

¹⁴³ Právo: Nezávislé noviny. Praha : Borgis. ISSN 1211-2119. 21. srpna 2000.

¹⁴⁴ Tamtéž.

roku 1988. V článku s titulkem „Stane se Praha metropolí občanského míru?“ informuje, že čtyři desítky mírových aktivistů navrhnu Prahu jako sídlo Evropského mírového parlamentu.¹⁴⁵ „Účastníci mezinárodního semináře vyslovili také požadavek, aby vlády pěti zemí Varšavské smlouvy, které nesou odpovědnost za vyslání vojsk do Československa v srpnu 1968, odmítly před tváří celého světového společenství rozhodnutí svých předchůdců (...).“¹⁴⁶

Ve vydání, které časově zahrnovalo i 20. výročí vpádu vojsk Varšavské smlouvy do Československa, Lidové noviny této události věnují hned tři strany. Na jedné straně je otisknutá část prohlášení vlády ČSSR, zpráva agentury TASS a dopis stálého zástupce SSSR při OSN předsedovi Rady bezpečnosti OSN. Na další straně je několik vybraných příspěvků z publikací Sedm pražských dnů, Rozhlas proti tankům a Kalendárium.¹⁴⁷ Vydání samizdatových Lidových novin v srpnu roku 1989 21. výročí invaze vojsk Varšavské smlouvy do Československa nezmiňuje.¹⁴⁸

O rok později už Lidové noviny vycházely jako pravidelný deník. Výročí invaze do Československa 21. srpna 1990 reflektovaly hned dvěma texty na titulní straně.¹⁴⁹ Úvodníkový text s titulkem „Pomník na písku“ popisuje vývoj debaty ohledně zásadních událostí československých dějin. „Jednadvacátý srpen byl traumatem společnosti, začátkem normalizace a symbolem neschopnosti našich tehdejších politiků. Byl to začátek dvacetiletého marasmu a nového kola nezákonností, pokřivenosti i zrůdnosti.“¹⁵⁰ Druhý text na titulní straně deníku informuje o tom, že Alexandr Dubček přijal skupinu ruských občanů, kteří v srpnu 1968 demonstrovali proti vojenskému zásahu v Československu.¹⁵¹

Událostem roku 1968 se věnuje i reportáž na čtvrté straně s titulkem „Memento mori“ (v překladu Pamatuj, že jsi smrtelný). Ta reflektuje události 21. srpna 1969, tedy prvního výročí invaze, v Brně, kde byli zabiti dva mladí lidé. „Vyšel jsem do rozpálených

¹⁴⁵ Lidové noviny. Praha: Lidové noviny a SNTL. ISSN 0862-5921. (7-8) 1988.

¹⁴⁶ Tamtéž.

¹⁴⁷ Tamtéž.

¹⁴⁸ Lidové noviny. Praha: Lidové noviny a SNTL. ISSN 0862-5921. (8) 1989.

¹⁴⁹ Lidové noviny. Praha: Lidové noviny. ISSN 0862-5921. 21. srpen 1990.

¹⁵⁰ Tamtéž.

¹⁵¹ Tamtéž.

ulic města Brna. Před jedenadvaceti lety tady tekla krev a umírali lidé. Kdo je odpovědný? Ten, kdo pozval v roce 1968 vojska do naší země i ten, kdo střílel, třeba právě v Brně.“¹⁵² Invazi popisuje i další text na straně pět. Jde o vzpomínky autora, který byl v době invaze ve Švédsku na konferenci. Poslední text, který ve výročním vydání Lidových novin zmiňuje invazi hledá důvod okupace a popisuje, jak se měnily výroky sovětských představitelů, kteří měli vysvětlit, proč do Československa v roce 1968 přijeli.¹⁵³

O rok později je hlavním tématem novin situace v Rusku, kde probíhají boje o budovu parlamentu.¹⁵⁴ Výročí invaze deník zmiňuje na druhé straně vydání, kde v rubrice „Otázka pro“ mluví poslanec Federálního shromáždění Michael Kocáb. „(...) mám radost, že na 21. srpen po 23 letech vzpomínáme jako svobodná země.“¹⁵⁵ Text ale častěji zmiňuje právě situaci v Moskvě. Další text, který zmiňuje invazi, je až v rubrice „Dopisy“. V jednom z nich redakci Lidových novin píše ruský občan, který byl součástí okupačních vojsk. Za svůj pobyt na území Československa se v dopise omlouvá.¹⁵⁶ V roce 1992 Lidové noviny invazi nezmiňují.¹⁵⁷

O rok později už ale výročí invaze vojsk Varšavské smlouvy v deníku přítomné je. V úvodníkovém textu s titulkem „Osmašedesátníci“ autor Ivan Klíma polemizuje s tím, kdo je vlastně „osmašedesátník“. Upozorňuje také na to, že v poslední době na sebe toto slovo přebralo cosi neurčitě hanlivého. „Část viny na té proměně nesou osmašedesátníci sami. Mnozí se příliš vžili do rolí hrdinů bez hany a kazu (...).“¹⁵⁸

Další texty se 25. výročí intervence věnují až na poslední straně. Jeden informuje o projevu prezidenta Václava Havla k tomuto výročí. V něm vyzývá občany, aby v sobě pěstovali dobré vlastnosti, které ukázali i v srpnu 1968.¹⁵⁹ Poslední text s titulkem „Jediný, kdo nepodepsal“ popisuje události srpna 1968 očima Rivy Krieglové, manželky Františka

¹⁵² Tamtéž.

¹⁵³ Tamtéž.

¹⁵⁴ Lidové noviny. Praha: Lidové noviny. ISSN 0862-5921. 21. srpen 1991.

¹⁵⁵ Tamtéž.

¹⁵⁶ Tamtéž.

¹⁵⁷ Lidové noviny. Praha: Lidové noviny. ISSN 0862-5921. 21. srpen 1992.

¹⁵⁸ Lidové noviny. Praha: Lidové noviny. ISSN 0862-5921. 21. srpen 1993.

¹⁵⁹ Tamtéž.

Kriegla, který jako jediný v Moskvě nepodepsal takzvaný Moskevský protokol, kterým v podstatě v Československu odstartovala normalizace.¹⁶⁰ V roce 1994 vyšel 21. srpen na neděli a Lidové noviny tak nevyšly.

Sedmadvacáté výročí intervence na stránkách Lidových novin reflektuje úvodníkový text Jiřího Rumla s titulkem „Výročí“. V něm Ruml polemizuje s tím, že mladé lidi už toto výročí nezajímá. Intervenci navíc přirovnává k loupežnému přepadení. „V noci, kdy se loupežným přepadením nejspíše daří, přilétlo do naší republiky na tisíc letadel (...).“¹⁶¹ Na titulní straně je také rozhovor s tehdejším šéfem Úřadu pro vyšetřování a dokumentaci zločinů komunismu Václavem Bendou. Ten v něm říká, že rok 1968 nebyl dějinným přelomem, dokázal prý ale, že komunistická nomenklatura není schopna reformace. „Niméně pro Československo byla okupace tragédií právě pro nevěrohodnost postupu reformátorů komunistické strany, protože 70. léta přinesla hlubší morální devaluaci než léta 50.“¹⁶² Výročí invaze se věnuje i kratší zpráva na šesté straně deníku, která informuje čtenáře o připomínkách onoho výročí ve Francii.¹⁶³

Poslední text, který zmiňuje invazi z roku 1968 je dopis čtenáře Vladimíra Příborského na straně 10 s titulkem „Jak se nedělá kontrarevoluce“. Invazi v něm vykresluje jako přepadení a dodává, že invaze byla zoufalým výkřikem i omylem dohnávajícího marxleninismu.¹⁶⁴

O rok později se Lidové noviny věnují výročí jen krátce. Text s titulkem „Vojáci na zdi, důstojník v okně“ připodobňuje intervenci k národní katastrofě, dále ale upozorňuje, že vláda jedné strany se může v České republice opakovat.¹⁶⁵ „Jediné poučení, které si z uplynulých let komunistické vlády můžeme vzít, zní: „Až jednou zas nějaké hnutí usápne v této zemi moc, až rozdupe ústavu, pobije příznivce svobody a nakonec, aby svou moc nad zemí udrželo, pozve si nepřátelské okupační armády, nestane se tomu hnutí nic.“¹⁶⁶

¹⁶⁰ Tamtéž.

¹⁶¹ Lidové noviny. Praha: Lidové noviny. ISSN 0862-5921. 21. srpen 1995.

¹⁶² Tamtéž.

¹⁶³ Tamtéž.

¹⁶⁴ Tamtéž.

¹⁶⁵ Lidové noviny. Praha: Lidové noviny. ISSN 0862-5921. 21. srpen 1996.

¹⁶⁶ Tamtéž.

Vydání Lidových novin z 21. srpna 1997 opět přirovnává srpnové události s tehdejším stavem země, především armády. Úvodníkový text totiž doplňuje další s titulkem „Naše armáda není schopná bránit zemi“. Úvodník ale připomíná i výročí invaze.¹⁶⁷ „Před 29 lety se u nás miliónům lidí zhroutil svět. Nic už nebylo jako den před tím.“¹⁶⁸

V den 30. výročí invaze vojsk Varšavské smlouvy do Československa Lidové noviny na titulní straně informují o tom, že ruská oficiální místa považují události 21. srpna 1968 za tragickou chybu.¹⁶⁹ Strana tři, na které je hned pět textů, se intervencí věnuje celá. Texty informují o tom, jak na události, které změnily chod Československa, reagoval svět. Jeden z textů také připomíná to, že rok 1968 nebyl bouřlivý jen v Československu.¹⁷⁰ Invazi se také věnuje jedna z následujících dvoustran. Hlavní text s titulkem „Srpnový vpád poznamenal v ČSSR všechny.“ informuje o tom, jak vidí běžní občané invazi s odstupem času. Další anketa Lidových novin polemizuje s tím, zda se měl stát bránit, nebo ne.¹⁷¹ Na straně deset jsou také dva komentáře. Tehdejší místopředsedkyně Poslanecké sněmovny Petra Buzková z ČSSD píše, že Pražské jaro bylo krásnou nadějí. Stejně jako lidé v anketě polemizuje s tím, zda se mělo Československo bránit. „A kdo se měl tehdy vlastně vůbec bránit? Suverénní stát – ten by se určitě bránit měl, ale ten tehdy existoval jen formálně.“¹⁷²

O rok později se tématu výročí intervence věnují ve vydání deníku Lidové noviny tři texty. Úvodník s titulkem „Dvacet let, deset let a nic“ se věnuje 30. výročí události z 21. srpna 1969, kterým podle autorky skončilo období nikoho a začala éra tvrdé normalizace. Hlavním tématem úvodníku je ale to, jak dlouho ještě potrvá potrestání viníků tragédie ze dnů prvního výročí potlačení protestů proti okupantům.¹⁷³ Další text s titulkem „Na potrestání vlastizrádců ze srpna 1969 zbývají poslední čtyři měsíce“ se

¹⁶⁷ Lidové noviny. Praha: Lidové noviny. ISSN 0862-5921. 21. srpen 1997.

¹⁶⁸ Tamtéž.

¹⁶⁹ Lidové noviny. Praha: Lidové noviny. ISSN 0862-5921. 21. srpen 1998.

¹⁷⁰ Tamtéž.

¹⁷¹ Tamtéž.

¹⁷² Tamtéž.

¹⁷³ Lidové noviny. Praha: Lidové noviny. ISSN 0862-5921. 21. srpen 1999.

věnuje trestům, které mají mít lidé spolupracující s okupačními armádami.¹⁷⁴ Poslední text, který se v tomto vydání výročí okupace věnuje je v názorové sekci. Autor Petr Placák v něm reflektuje události 21. srpna 1989. „Rozbroje ohledně demonstrace 21. srpna 1989 měly neblahý dopad na atmosféru v opozici.“¹⁷⁵

I poslední vydání sledovaného období referuje o událostech invaze vojsk Varšavské smlouvy do Československa. Úvodníkový text s titulkem „Nesdělitelné“ opět polemizuje nad tím, jak občané přemýšlí nad tímto výročím.¹⁷⁶ „Dnešní studenti mají k pražskému jaru a jeho potlačení zhruba stejný časový odstup, jako my zamlada k bitvám na Isonzu.“¹⁷⁷ Další text, který se invazi věnuje má titulek „Co se dnes děti učí o srpnu 1968“. Informuje o problému školství a o tom, že učebnice dějepisu sice přinášejí o invazi z roku 1968 informace, ale žáci se k nim často během školního roku nedostanou.¹⁷⁸

5.3. Svobodné slovo

Deník Svobodné slovo z 21. srpna 1969 první výročí invaze do Československa stejně jako Rudé právo nijak nereflektuje.¹⁷⁹ Na titulní straně píše totožně jako další deníky o stanovisku předsedů závodů ČKD Praha. Na rozdíl od Rudého práva se ale omezuje jen na krátkou zprávu o tom, že předsedové celozávodních výborů přijali stanovisko, ve kterém vyjadřují podporu opatřením přijatým federální a českou vládou. Konkrétně ale invazi tento, ani další texty v deníku nezmiňují.¹⁸⁰

Druhé, třetí, čtvrté ani páté výročí invaze na svých stránkách nijak nereflektuje.¹⁸¹ Deník Československé strany socialistické Svobodné slovo na svých stránkách nezmiňuje

¹⁷⁴ Tamtéž.

¹⁷⁵ Tamtéž.

¹⁷⁶ Lidové noviny. Praha: Lidové noviny. ISSN 0862-5921. 21. srpen 2000.

¹⁷⁷ Tamtéž.

¹⁷⁸ Tamtéž.

¹⁷⁹ Svobodné slovo. Praha: Melantrich. ISSN 0231-732X. 21. srpna 1969.

¹⁸⁰ Tamtéž.

¹⁸¹ Svobodné slovo. Praha: Melantrich. ISSN 0231-732X. 21. srpna 1970.
Svobodné slovo. Praha: Melantrich. ISSN 0231-732X. 21. srpna 1971.
Svobodné slovo. Praha: Melantrich. ISSN 0231-732X. 21. srpna 1972.
Svobodné slovo. Praha: Melantrich. ISSN 0231-732X. 21. srpna 1973.

ani šesté výročí intervence do Československa.¹⁸² Ve vydání se objevují texty o úspěších československé ekonomiky a o přípravách na 30. výročí Slovenského národního povstání. Ani o rok později se čtenáři o výročí intervence vojsk Varšavské smlouvy do Československa nedozvědí.¹⁸³ Svobodné slovo stejně tak nereflktuje ani další výročí invaze ve vydání v roce 1976.¹⁸⁴ O rok později, 21. srpna 1977 byla neděle a deník v ten den nevycházel.¹⁸⁵

Desetileté výročí invaze z roku 1968 reflektuje deník Svobodné slovo textem s titulkem „Pravda: Kdo ohrožuje uvolňování napětí“.¹⁸⁶ Jedná se o převzatý článek z deníku Pravda, který popisuje propagandistickou kampaň proti socialistickým zemím. Přímo také zmiňuje události staré deset let. „Je známo, že v roce 1968 vytvořily pravicové kontrarevoluční kruhy v ČSSR složitou napjatou situaci v zemi a za podpory zahraniční reakce se pokusily svést Československo ze socialistické cesty. (...) Čs. komunisté a pracující s internacionální pomocí bratrských zemí porazili politicky protisocialistické síly a upevnili v Československu základy socialismu.“¹⁸⁷

Od roku 1979 do roku 1987 deník Svobodné slovo invazi vojsk Varšavské smlouvy a její výročí v žádném textu nezmiňuje.¹⁸⁸ Výročí intervence v roce 1988 vyšlo na neděli, v ten den deník Svobodné slovo nevycházel, zmínka o invazi ale není ani v předešlém, ani v následujícím vydání.¹⁸⁹

¹⁸² Svobodné slovo. Praha: Melantrich. ISSN 0231-732X. 21. srpna 1974.

¹⁸³ Svobodné slovo. Praha: Melantrich. ISSN 0231-732X. 21. srpna 1975.

¹⁸⁴ Svobodné slovo. Praha: Melantrich. ISSN 0231-732X. 21. srpna 1976.

¹⁸⁵ Svobodné slovo. Praha: Melantrich. ISSN 0231-732X. 21. srpna 1977.

¹⁸⁶ Svobodné slovo. Praha: Melantrich. ISSN 0231-732X. 21. srpna 1978.

¹⁸⁷ Tamtéž.

¹⁸⁸ Svobodné slovo. Praha: Melantrich. ISSN 0231-732X. 21. srpna 1979.
Svobodné slovo. Praha: Melantrich. ISSN 0231-732X. 21. srpna 1980.
Svobodné slovo. Praha: Melantrich. ISSN 0231-732X. 21. srpna 1981
Svobodné slovo. Praha: Melantrich. ISSN 0231-732X. 21. srpna 1982.
Svobodné slovo. Praha: Melantrich. ISSN 0231-732X. 21. srpna 1983.
Svobodné slovo. Praha: Melantrich. ISSN 0231-732X. 21. srpna 1984.
Svobodné slovo. Praha: Melantrich. ISSN 0231-732X. 21. srpna 1985.
Svobodné slovo. Praha: Melantrich. ISSN 0231-732X. 21. srpna 1986.
Svobodné slovo. Praha: Melantrich. ISSN 0231-732X. 21. srpna 1987.

¹⁸⁹ Svobodné slovo. Praha: Melantrich. ISSN 0231-732X. 20. srpna 1988.
Svobodné slovo. Praha: Melantrich. ISSN 0231-732X. 22. srpna 1988.

Poslední předlistopadové výročí už je ve Svobodném slově přítomné. Na druhé straně přináší stejný text jako Rudé právo s titulkem „O srpnu roku 1968“, ve kterém uveřejňuje rozhovor s přímými účastníky události srpna 1968 – sovětským politikem, vojenským náčelníkem a vojákem. Ti v něm popisují důvody intervence vojsk do Československa i to, že pokud by došlo znovu k podobné situaci, jednali by stejně.¹⁹⁰

Naopak první polistopadové výročí intervence deník Svobodné slovo reflektuje hned na titulní straně. V textu s titulkem „Svátek násilí“ popisuje události srpna 1968 jako znásilnění Československa, které bylo rychlé, nehorázné a odsouzeníhodné.¹⁹¹ „Protiprávním vpádem prosadilo sovětské vedení to, co považovalo za dobré pro svou budoucnost (...).“¹⁹² Dále text také zpochybňuje myšlenky, které se v období komunismu objevovaly například v deníku Rudé právo. „(...) stalo se také tenkrát, že vetřelci mohli beztrestně trvat na svém a tvrdit, že bratrským aktem zkázy zachránili Evropu a nejméně půl světa.“¹⁹³ Na titulní straně je také fotografie z 21. srpna 1968. Na další straně se také objevuje rozhovor Alexandra Dubčeka, který poskytl italskému deníku l'Unita, v něm také přímo zmiňuje intervenci vojsk.¹⁹⁴

O rok později, na který připadlo 23. výročí invaze, deník Svobodné slovo výročí nereflektuje. Sovětský svaz je ale ve vydání přítomný, jelikož probíhá politický převrat a probíhal útok na parlament.¹⁹⁵

V roce 1992 Svobodné slovo vydává titulní stranu, která upozorňuje na 24. výročí velkou fotografií s popiskem: „Tanky sovětské armády ‚uvítaly‘ Pražany na úsvitu 21. srpna 1968, tedy právě před 24 lety. Toto výročí patří k těm černým v naší historii.“¹⁹⁶ V dalším textu na titulní straně píše zpravodajové deníku v textu s titulkem „Už bez povelů“ o tom, jak vypadají vojenské objekty, které vojska Varšavské smlouvy obsadila.¹⁹⁷

¹⁹⁰ Svobodné slovo. Praha: Melantrich. ISSN 0231-732X. 21. srpna 1989.

¹⁹¹ Svobodné slovo. Praha: Melantrich. ISSN 0231-732X. 21. srpna 1990.

¹⁹² Tamtéž.

¹⁹³ Tamtéž.

¹⁹⁴ Tamtéž.

¹⁹⁵ Svobodné slovo. Praha: Melantrich. ISSN 0231-732X. 21. srpna 1991.

¹⁹⁶ Svobodné slovo. Praha: Melantrich. ISSN 0231-732X. 21. srpna 1992

¹⁹⁷ Tamtéž.

Od vzpomínek se tak deník přesunuje k informování o problémech, které invaze přinesla a vztahují se i k dnešku.

25. výročí invaze do Československa Svobodné slovo připomíná reprodukcí titulní strany z roku 1968 s popisem: „Svobodné slovo, stejně jako další deníky sídlící v srdci Prahy, bylo okamžitě obsazeno. A nám zbyly slzy a vztek, a touha nevzdávat se, a psát pravdu, a za každou cenu dostat naše noviny ke čtenářům.“¹⁹⁸ V dalších dvou textech na titulní straně deník připomíná problematiku zvacího dopisu a případné trestní stíhání těch, kteří se podíleli na přípravě okupace Československa.¹⁹⁹ Stejně tak informuje i o rozhovoru prezidenta Václava Havla pro Český rozhlas, ve kterém Havel vyzval občany, aby v sobě pěstovali vlastnosti, které dokázali rozvinout v srpnu 1968.²⁰⁰ I komentář Pavla Hirše „Jen cestou demokracie“ připomíná, že na invazi a následné okupaci se podíleli i Čechoslováci.²⁰¹

V dalším roce vyšlo výročí invaze na neděli, kdy Svobodné slovo nevychází, ale redakce výročí připomněla o den dříve.²⁰² Součástí analýzy ale toto vydání není. Poslední vydání Svobodného slova, které v roce 1996 ukončilo svoji činnost, výročí intervence událostí roku 1968 připomíná v krátkém komentáři na titulní straně s titulkem „Čára a červotoč“.²⁰³ Ten popisuje srpnové události očima malého chlapce.

5.4. Mladá fronta a Mladá fronta Dnes

Deník Mladá fronta, stejně jako deník Rudé právo, v den prvního výročí invaze do Československa na titulní straně zveřejňuje text o dálnopisech a telegramech k aktivu předsedů základních organizací, které chodí na sekretariát prvního tajemníka ÚV KSČ Gustáva Husáka.²⁰⁴ Text s titulkem „Pro pořádek a klid“ intervenci sice přímo nezmiňuje, ale jednoznačně na ni odkazuje. „Podporujeme vaše úsilí v konsolidaci politického a

¹⁹⁸ Svobodné slovo. Praha: Melantrich. ISSN 0231-732X. 21. srpna 1993.

¹⁹⁹ Tamtéž.

²⁰⁰ Tamtéž.

²⁰¹ Tamtéž.

²⁰² Svobodné slovo. Praha: Melantrich. ISSN 0231-732X. 20. srpna 1994.

²⁰³ Svobodné slovo. Praha: Melantrich. ISSN 0231-732X. 21. srpna 1995

²⁰⁴ Mladá fronta: Deník ČSM. Praha: Sdružení organizací dětí a mládeže. ISSN 2788-0109. 21. srpna 1969.

hospodářského dění v naší vlasti. Žádáme přísný a nekompromisní postoj vůči rozvratným protisocialistickým protisovětským žvlům,“ stojí v jednom z nich, jak informuje text deníku.²⁰⁵

Stejně jako další deníky přináší také zprávu o návštěvě velení Československé armády u prezidenta republiky s titulkem „Přísahu splníme“. Text sice upozorňuje na skutečnost, že velení armády znovu upozorňuje vedení strany, že stojí při ní, ale intervenci z roku 1968 nezmiňuje.²⁰⁶

Další text, který se jednoznačně týká invaze, má titulek „Nepoučili se“. Mladá fronta v něm informuje o zahájení trestního stíhání několika občanů kvůli roznášení letáků a hanobení čelních představitelů ČSSR a SSSR. I když je jasné, že jde o reakci občanů na intervenci, text ji ani jednou nezmiňuje.²⁰⁷

O rok později Mladá fronta sice o výročí intervence neinformuje, a to ani nepřímo, ale v textu s titulkem „V zájmu všech národů“ píše o setkání čelních představitelů zemí Varšavské smlouvy v Moskvě. Intervence ale v textu není zmíněná. Naopak text s titulkem „Internacionální pomoc“ na invazi přímo odkazuje.²⁰⁸ Vykresluje západní státy jako ty, které se snaží v socialistických zemích o kontrarevoluci. „Tato promyšlená a intenzivní činnost nebyla vždy bez úspěchu. To ukázaly před čtrnácti lety události v Polsku a v Maďarsku. To jsme zažili právě před dvěma lety i my.“²⁰⁹ Text dále také zmiňuje samotnou intervenci, která v Československu zabránila kontrarevoluci. „Zvláště, když už bylo prakticky nemožné vnitřními silami tento vývoj zvrátit. Proto zbývalo jen jediné: internacionální pomoc socialistických zemí, od které dnes právě uplynuly dva roky. (...) Byl to krajní, ale jediné možný účinný zásah, nezbytný k záchraně socialismu v naší zemi.“²¹⁰ Vydání deníku Mladá fronta 21. srpna v letech 1971, 1972, 1973, 1974, 1975 a 1976

²⁰⁵ Tamtéž.

²⁰⁶ Tamtéž.

²⁰⁷ Tamtéž.

²⁰⁸ Mladá fronta: Deník federální rady dětských a mládežnických organizací ČSSR. Praha: Socialistický svaz mládeže - ústřední výbor v Mladé frontě. ISSN 2788-0109. 21. srpna 1970.

²⁰⁹ Tamtéž.

²¹⁰ Tamtéž.

naopak výročí invaze nezmiňuje.²¹¹ Stejně tak nezmiňuje výročí invaze ani víkendové vydání deníku Mladá fronta ze soboty 20. srpna 1977, 21. srpen tehdy připadl na neděli a v tento den deník Mladá fronta nevyšel.²¹²

Naopak vydání Mladé fronty z 21. 1978 už invazi zmiňuje. V textu s titulkem „Chtějí ohrozit uvolňování“ Mladá fronta popisuje, jak se západní státy snaží propagandistickou kampaní proti socialistickým státům komplikovat proces uvolňování mezinárodního napětí.²¹³ „Je známo, že v roce 1968 vytvořily pravicové kontrarevoluční kruhy v ČSSR složitou napjatou situaci v zemi a za podpory zahraniční reakce se pokusily svést Československo ze socialistické cesty.“²¹⁴ Stejný text, který vykresluje invazi jako bratrskou pomoc, přinesl ve stejný den také deník Svobodné slovo.²¹⁵

O rok později ani v roce 1980 ale není o výročí invaze vojsk Varšavské smlouvy v deníku Mladá fronta jediná zmínka.²¹⁶ 217 21. srpna 1981 je tomu stejně.²¹⁸ Hlavním tématem 197. čísla bylo rozhodnutí o výrobě neutronové bomby Spojenými státy

²¹¹ Mladá fronta: Deník Ústředního svazu socialistické mládeže. Praha: Socialistický svaz mládeže - ústřední výbor v Mladé frontě. ISSN 2788-0109. 21. srpna 1971.

Mladá fronta: Deník Ústředního svazu socialistické mládeže. Praha: Socialistický svaz mládeže - ústřední výbor v Mladé frontě. ISSN 2788-0109. 21. srpna 1972.

Mladá fronta: Deník Ústředního svazu socialistické mládeže. Praha: Socialistický svaz mládeže - ústřední výbor v Mladé frontě. ISSN 2788-0109. 21. srpna 1973.

Mladá fronta: Deník Ústředního svazu socialistické mládeže. Praha: Socialistický svaz mládeže - ústřední výbor v Mladé frontě. ISSN 2788-0109. 21. srpna 1974.

Mladá fronta: Deník Ústředního svazu socialistické mládeže. Praha: Socialistický svaz mládeže - ústřední výbor v Mladé frontě. ISSN 2788-0109. 21. srpna 1975.

Mladá fronta: Deník Ústředního svazu socialistické mládeže. Praha: Socialistický svaz mládeže - ústřední výbor v Mladé frontě. ISSN 2788-0109. 21. srpna 1976.

²¹² Mladá fronta: Deník Ústředního svazu socialistické mládeže. Praha: Socialistický svaz mládeže - ústřední výbor v Mladé frontě. ISSN 2788-0109. 20. srpna 1977.

²¹³ Mladá fronta: Deník Ústředního svazu socialistické mládeže. Praha: Socialistický svaz mládeže - ústřední výbor v Mladé frontě. ISSN 2788-0109. 21. srpna 1978.

²¹⁴ Tamtéž.

²¹⁵ Tamtéž.

Svobodné slovo. Praha: Melantrich. ISSN 0231-732X. 21. srpna 1978.

²¹⁶ Mladá fronta: Deník Ústředního svazu socialistické mládeže. Praha: Socialistický svaz mládeže - ústřední výbor v Mladé frontě. ISSN 2788-0109. 21. srpna 1980.

²¹⁷ Mladá fronta: Deník Ústředního svazu socialistické mládeže. Praha: Socialistický svaz mládeže - ústřední výbor v Mladé frontě. ISSN 2788-0109. 21. srpna 1979.

²¹⁸ Mladá fronta: Deník Ústředního svazu socialistické mládeže. Praha: Socialistický svaz mládeže - ústřední výbor v Mladé frontě. ISSN 2788-0109. 21. srpna 1981.

americkými. To Mladá fronta popisuje jako akt agrese.²¹⁹ Ani o rok později, 21. srpna 1982, o výročí invaze není v deníku Mladá fronta žádná zmínka.²²⁰

V roce 1983 vydání Mladé fronty z 21. srpna v textu s titulkem „V jednotě je síla našeho mládežnického hnutí“ píše přímo o srpnových událostech před šestnácti lety.²²¹ Pražské jaro bylo podle textu nástrojem proti socialismu. „Tento negativní vývoj v organizovaném mládežnickém hnutí byl zabrzděn až po dubnovém a květnovém zasedání ÚV KSČ v roce 1969.“²²² V příštím roce ani v letech 1985, 1986 a 1987 ale deník výročí srpnových událostí opět nezmiňuje.²²³

V den 20. výročí invaze z roku 1968 vydání Mladé fronty z 20. srpna 1988 invazi zmiňuje. Přesné datum výročí připadlo opět na neděli. Součástí analýzy ale toto vydání deníku z předešlého dne není. V textu s titulkem „V zájmu socialismu“ autora Jindřicha Tichého vykresluje události pražského jara jako pokus o kontrarevoluci antisocialistických sil.²²⁴ „Buržoazní propaganda dodnes hovoří o ‚okupaci‘. Záměrně však zamlčuje, že bratrské socialistické armády nezasahovaly do vnitřního politického vývoje u nás.“²²⁵

Poslední předlistopadové výročí Mladá fronta reflektuje v rubrice „Přečetli jsme“. V textu cituje zahraniční tisk, který se věnuje výročí invaze vojsk Varšavské smlouvy do Československa. Další texty se ale tomuto výročí nevěnují.²²⁶

²¹⁹ Tamtéž.

²²⁰ Mladá fronta: Deník Ústředního svazu socialistické mládeže. Praha: Socialistický svaz mládeže - ústřední výbor v Mladé frontě. ISSN 2788-0109. 21. srpna 1982.

²²¹ Mladá fronta: Deník Ústředního svazu socialistické mládeže. Praha: Socialistický svaz mládeže - ústřední výbor v Mladé frontě. ISSN 2788-0109. 21. srpna 1983.

²²² Tamtéž.

²²³ Mladá fronta: Deník Ústředního svazu socialistické mládeže. Praha: Socialistický svaz mládeže - ústřední výbor v Mladé frontě. ISSN 2788-0109. 21. srpna 1984.

Mladá fronta: Deník Ústředního svazu socialistické mládeže. Praha: Socialistický svaz mládeže - ústřední výbor v Mladé frontě. ISSN 2788-0109. 21. srpna 1985.

Mladá fronta: Deník Ústředního svazu socialistické mládeže. Praha: Socialistický svaz mládeže - ústřední výbor v Mladé frontě. ISSN 2788-0109. 21. srpna 1986.

Mladá fronta: Deník Ústředního svazu socialistické mládeže. Praha: Socialistický svaz mládeže - ústřední výbor v Mladé frontě. ISSN 2788-0109. 21. srpna 1987.

²²⁴ Mladá fronta: Deník Ústředního svazu socialistické mládeže. Praha: Socialistický svaz mládeže - ústřední výbor v Mladé frontě. ISSN 2788-0109. 20. srpna 1988.

²²⁵ Tamtéž.

²²⁶ Mladá fronta: Deník Ústředního svazu socialistické mládeže. Praha: Socialistický svaz mládeže - ústřední výbor v Mladé frontě. ISSN 2788-0109. 21. srpna 1989.

O rok později Mladá fronta Dnes, pokračovatel deníku Mladá fronta, vychází i se speciálním vydáním. Na titulní straně standardního vydání je hned několik textů, které se věnují výročí invaze.²²⁷ Stejně jako jiné deníky informuje deník o projevu prezidenta Václava Havla. V úvodníku Libor Ševčík píše o vlastizrácích Biľakovi, Indrovi, Jakešovi a spol.²²⁸ „Tvrdość zásahu před jednadvaceti lety neměla nechat nikoho na pochybách, kdo už zase neomezeně vládne.“²²⁹ Na titulní straně je také část rozhovoru s titulkem „Vpád byl neodvratný“. V něm profesor Vojtěch Mencl popisuje význam zvacích dopisů a vyjadřuje se i k názorům, že se podle některých mělo Československo bránit.²³⁰ Na druhé straně deníku je také krátká zpráva o rozkazu ministra národní obrany ČSFR Miroslava Vacka k 22. výročí srpnových událostí.²³¹

Výročí invaze se věnuje také pětistránkový speciál Mladé fronty Dnes, který ale do analýzy nezahrnuje, jelikož ne všechny deníky speciální vydání v tento den připravily.²³²

Na rok 1991 připadlo 23. výročí vstupu vojsk Varšavské smlouvy na československé území. Deník Mladá fronta Dnes toto výročí reflektuje hned na titulní straně. V textu s titulkem „Tankový mír“ připomíná kromě okupace Československa i zásah sovětské armády v Maďarsku, Afghánistánu, nebo Litvě.²³³ „To jsou milníky mírumilovnosti internacionalistů, jejich učedníků a ideových přízněnců.“²³⁴ Příznačné podle autora je, že v těchto případech bolševičtí spasitelé vyrukovali před kontrarevolucionáře vždy formacemi tanků.²³⁵ Další text reflektující intervenci má titulek „Byl to vpád“. Autor v něm komentuje rozhovor, který maršál Jazov poskytl Lidovým

²²⁷ Mladá fronta Dnes. Praha: MaFra. ISSN 1210-1168. 21. srpna 1990.

²²⁸ Tamtéž.

²²⁹ Tamtéž.

²³⁰ Tamtéž.

²³¹ Tamtéž.

²³² Tamtéž.

²³³ Mladá fronta Dnes. Praha: MaFra. ISSN 1210-1168. 21. srpna 1991.

²³⁴ Tamtéž.

²³⁵ Tamtéž.

novinám.²³⁶ Výroční vydání Mladé fronty v roce 1992 invazi nezmiňuje.²³⁷

25. výročí srpnových událostí připomíná Mladá fronta Dnes na titulní stránce zprávou, že by se Rusko podle ministra obrany Antonína Baudyše mělo omluvit za vpád na československé území. Stejně tak informuje i o rozhovoru prezidenta Václava Havla pro Český rozhlas, ve kterém Havel vyzval občany, aby v sobě pěstovali vlastnosti, které dokázali rozvinout v srpnu 1968.²³⁸ 21. srpen 1994 připadl na neděli a v tento den Mladá fronta Dnes nevyšla.

V roce 1995 Mladá fronta Dnes reflektuje výročí invaze vojsk Varšavské smlouvy do Československa krátkým textem na druhé straně. Text popisuje „akce tehdejšího šéfa StB Viliama Šalgoviče, jimiž podpořil okupaci.“ Podle Mladé fronty Dnes měl podporovat okupaci a jeho akce zkoumala na podzim roku 1968 Inspekce ministerstva vnitra. Text připomíná také to, že vyšetřovatel Úřadu pro dokumentaci a vyšetřování zločinů komunismu už dříve obvinil bývalého náměstka ministra Klímu.²³⁹

O rok později deník na stejném místě informuje v textu s titulkem „Vlastizrada z roku 1968 zůstává nepotrestána“ o vývoji vyšetřování.²⁴⁰ Události srpna 1968 text vyobrazuje jako obsazení Československa. Jedenáct bývalých komunistických prominentů ale stále zůstává nepotrestáno, dodává text autorky Sabiny Slonkové.²⁴¹ „Komunističtí prominenti jsou obviněni za to, že připravovali takzvanou dělnicko-rolnickou vládu a snažili se ji prosadit proti legálnímu kabinetu.“²⁴²

Vydání Mladé fronty Dnes z 21. srpna 1997 zmiňuje výročí invaze v komentáři „Zrození a pád české demokratické politiky“, jehož autorem je historik Emanuel Mandler.²⁴³ „Letošní výročí sovětské invaze nám připomíná, že v systému komunistické

²³⁶ Tamtéž.

²³⁷ Mladá fronta Dnes. Praha: MaFra. ISSN 1210-1168. 21. srpna 1992.

²³⁸ Mladá fronta Dnes. Praha: MaFra. ISSN 1210-1168. 21. srpna 1993.

²³⁹ Mladá fronta Dnes. Praha: MaFra. ISSN 1210-1168. 21. srpna 1995.

²⁴⁰ Mladá fronta Dnes. Praha: MaFra. ISSN 1210-1168. 21. srpna 1996.

²⁴¹ Tamtéž.

²⁴² Tamtéž.

²⁴³ Mladá fronta Dnes. Praha: MaFra. ISSN 1210-1168. 21. srpna 1997.

moci u nás sice s velkými obtížemi, ale přece jen vznikla a krátkou dobu působila česká demokratická politika.“²⁴⁴ Komentář dále popisuje, jak k ustanovení „demokratické politiky“ došlo a co pro ni znamenala následná invaze. Kritizuje také Dubčekovu vládu, která podle autora provozovala „politiku kolaborace“, a jeho zvolení do čela Federálního shromáždění. To prý symbolizuje, že „po dvaceti letech měl tento neslavný pohřeb nepříznivý vliv na první kroky československé polistopadové politiky.“²⁴⁵

V den 30. výročí invaze z roku 1968 Mladá fronta Dnes vychází se speciální osmistránkovou přílohou. Výročí intervence se ale věnuje i ve standardním čísle. Text s titulkem „Poznal, jaké to je hledět do hlavně samopalů“ popisuje zážitky Františka Lauera, který byl v době, kdy „v Praze přistával jeden obrovský vojenský letoun se sovětskými znaky za druhým“ na letišti v Ruzyni.²⁴⁶ Další text na straně číslo tři s titulkem „Srpen 1968: stovka mrtvých, stovky zraněných, miliardové škody“ vykresluje invazi jako akt, který poškodil Československo.²⁴⁷ „Cizí tanky a obrněné vozy bezohledně ničily silnice, auta, tramvaje, budovy, vojáci stříleli na civilisty (...).“²⁴⁸ Mimo jiné také připomíná škody, které v Československu vojska zanechala. „Celková suma všech pohledávek vyrostla na 14,77 miliardy korun. Československo se marně snažilo získat od Moskvy aspoň část těchto peněz.“²⁴⁹ Na stejné stránce se výročí invaze věnují i dva kratší texty s informacemi, kde si lidé mohou kulaté výročí připomenout.²⁵⁰

V názorové sekci se intervenci a následné okupaci věnují hned tři texty. Ten nejkratší s titulkem „Řekněme roku 1968: Merde!“ autora Karla Steigerwalda mluví o dědictví roku 1968. „Poněkud malátný spor o výklad tohoto roku zajímá dnes snad jen tehdejší aktéry (...).“²⁵¹ Další text, jehož autorem je bývalý ministr zahraničních věcí Jiří Dienstbier, vykresluje převážně události Pražského jara jako československý příspěvek k

²⁴⁴ Tamtéž.

²⁴⁵ Tamtéž.

²⁴⁶ Mladá fronta Dnes. Praha: MaFra. ISSN 1210-1168. 21. srpna 1998.

²⁴⁷ Tamtéž.

²⁴⁸ Tamtéž.

²⁴⁹ Tamtéž.

²⁵⁰ Tamtéž.

²⁵¹ Tamtéž.

pádu komunismu ve východní Evropě. „Národy si většinou váží velkých výkonů svých dějin. Takové události formují občanské sebevědomí, protože potvrzují vůli k činům, které není v našich dějinách příliš.“²⁵² Martin Komárek zase ve svém textu s titulkem „Normalizace: záměna lidí a prasat“ vykresluje temné období československých dějin – normalizaci – jako přímý následek intervence.²⁵³

Samotná speciální příloha ke standardnímu vydání není součástí analýzy, texty, které se v ní ale objevují, vykreslují invazi jako den, který změnil osudy Čechoslováků, zabývají se také tím, jak invazi vnímají mladí lidé, kteří srpnové trauma nezažili a věnují se i zvacímu dopisu a tomu, jak o prvních dnech invaze informoval předchůdce deníku Mladá fronta Dnes – Mladá fronta.²⁵⁴

O rok později věnuje Mladá fronta Dnes výročí spojenému s invazí v roce 1968 celou stranu číslo čtyři. Nevěnuje se sice přímo roku 1968, ale i na něj přímo odkazuje. Celá strana má jednotný titulek „21. SRPEN 1969: proti lidem už nestáli okupanti, ale vlastní vláda“ a věnuje se právě událostem prvního výročí intervence, při kterém bylo zastřeleno pět osob. Stejně jako texty v dřívějších vydáních se čtyři texty na této straně věnují připomínce událostí a jejich současným následkům. Stejným událostem se věnují i tři komentáře v názorové sekci deníku.²⁵⁵

Poslední sledované vydání Mladé Fronty Dnes reflektuje invazi opět ve vztahu ke dni vydání. Text v názorové rubrice s titulkem „Veliké Rusko je dnes přece jiné, lepší“ zmiňuje nástup k moci Vladimira Putina a reflektuje ztroskotání jaderné ponorky Kursk, ale zmiňuje i okupaci Československa. „Říkáme si, že 21. srpen 1968 je už tak nejvyšší téma starých zbrojnošů. Je to třicet dva let. (...) A podívejte: zase neúcta k lidskému životu.“²⁵⁶

²⁵² Tamtéž.

²⁵³ Tamtéž.

²⁵⁴ Tamtéž.

²⁵⁵ Mladá fronta Dnes. Praha: MaFra. ISSN 1210-1168. 21. srpna 1999.

²⁵⁶ Mladá fronta Dnes. Praha: MaFra. ISSN 1210-1168. 21. srpna 2000.

5.5. Nová svoboda

Vydání deníku Severomoravského KV KSČ Nová svoboda z 21. srpna 1969, stejně jako ostatní deníky z toho dne, informuje o návštěvě československých vojáků u prezidenta republiky Ludvíka Svobody.²⁵⁷ Na rozdíl od zmíněných celostátních deníků ale rok od vstupu vojsk do země intervenci reflektuje v dlouhém textu vedoucí tajemník Sm KV KSČ Leopold Kovalčík. Invazi přitom zmiňuje přímo a otevřeně. „Není snad v této zemi občana, tím méně komunisty, který by se v těchto dnech nezamýšlel nad událostmi minulého i tohoto roku.“²⁵⁸ Jde o jedinou přímou zmínku invaze ze sledovaných deníků v tomto roce. Pražské jaro v textu Kovalčík vykresluje jako pokus o kontrarevoluci za pomoci západních států, intervenci zase jako snahu bránit socialismus. „Síly destrukce a rozvratu si mohly dovolit pouze to, co jim dovolilo dřívější nejednotné a nerozhodné vedení strany. Zde také hledejme příčiny loňských srpnových událostí.“²⁵⁹

Stejně jako Mladá fronta navíc informuje v textu „Rozvratníkům to nevyjde“ o letácích, „jejichž obsah se snaží narušit konsolidaci našeho politického a hospodářského života“.²⁶⁰ Nezmiňuje sice, stejně jako Mladá fronta, intervenci přímo, ale letáky na ni jednoznačně odkazují.

Bohužel se mi nepodařilo získat všechna vydání deníku Nová svoboda, proto analýza pokračuje až rokem 1974. Šesté výročí invaze ale toto vydání nijak nereflektuje.²⁶¹ Další vydání, které jsem ke své analýze získal, je z roku 1978.

Desáté výročí invaze zmiňuje na druhé straně text s titulkem „V zájmu socialismu“, ve kterém připomíná úvodník z Rudého práva.²⁶² V textu je invaze zmíněná hned několikrát. V úvodu text vypočítává všechna výročí, která na tento rok připadají, včetně

²⁵⁷ Nová svoboda: deník Komunistické strany Československa pro ostravský kraj. Ostrava: Krajské vedení KSČ. 21. srpna 1969.

²⁵⁸ Tamtéž.

²⁵⁹ Tamtéž.

²⁶⁰ Tamtéž.

²⁶¹ Nová svoboda: deník Komunistické strany Československa pro ostravský kraj. Ostrava: Krajské vedení KSČ. 21. srpna 1974.

²⁶² Nová svoboda: deník Komunistické strany Československa pro ostravský kraj. Ostrava: Krajské vedení KSČ. 21. srpna 1978.

21. srpna 1968. Intervenci vojsk Varšavské smlouvy vykresluje jako internacionální bratrskou pomoc. „Se sovětským svazem a dalšími zeměmi socialistického společenství nás nerozborně spojuje jednota světového názoru, jednota cílů, jednota vůle.“²⁶³ O rok později Nová svoboda o výročí invaze neinformuje, stejně jako v roce 1981.^{264 265}

Ani v roce 1984 Nová svoboda o výročí invaze neinformuje.²⁶⁶ Naopak vydání z roku 1985 o invazi informuje ve stejné duchu jako Rudé právo. Vyzdvihuje aktuálnost Poučení z krizového vývoje a pražské jaro popisuje jako cílený útok pravice proti všem hodnotám socialismu. „Vstup vojsk Varšavské smlouvy do Československa 21. srpna 1968 znemožnil uskutečnit kontrarevoluční plány pravicových oportunistů a světového imperialismu.“²⁶⁷ Zajímavé je, že Nová svoboda jako jediný deník v té době píše o vstupu vojsk na území Československa. Jiné deníky vždy píší jen o bratrské pomoci či internacionální pomoci.

O rok později se v úvodníku Nové svobody píše opět o pokusu o kontrarevoluci v roce 1968. Text také cituje z Poučení z krizového vývoje, ve kterém stojí, že vstup vojenských jednotek byl internacionální pomocí. „Touto internacionální akcí byly zachráněny životy tisíců lidí, zabezpečeny vnitřní i vnější podmínky pro jejich mírovou a pokojnou práci (...).“²⁶⁸ Další texty ve vydání deníku z 21. srpna 1986 invazi nezmiňují.

Výročí invaze v roce 1988 připadlo na neděli, v ten den ale Nová svoboda nevycházela. V sobotním vydání s magazínem ale výročí deník nezmiňuje a v pondělním o

²⁶³ Tamtéž.

²⁶⁴ Nová svoboda: deník Komunistické strany Československa pro ostravský kraj. Ostrava: Krajské vedení KSČ. 21. srpna 1979.

²⁶⁵ Nová svoboda: deník Komunistické strany Československa pro ostravský kraj. Ostrava: Krajské vedení KSČ. 21. srpna 1981.

²⁶⁶ Nová svoboda: deník Komunistické strany Československa pro ostravský kraj. Ostrava: Krajské vedení KSČ. 21. srpna 1984.

²⁶⁷ Nová svoboda: deník Komunistické strany Československa pro ostravský kraj. Ostrava: Krajské vedení KSČ. 21. srpna 1985.

²⁶⁸ Nová svoboda: deník Komunistické strany Československa pro ostravský kraj. Ostrava: Krajské vedení KSČ. 21. srpna 1986.

den později také ne.²⁶⁹

Poslední předrevoluční vydání *Nové svobody* zmiňuje výročí invaze vojsk Varšavské smlouvy jen okrajově. Stejně jako další deníky přináší text ČTK s titulkem „Tisk o událostech v Praze v srpnu 1968“, který přináší svědectví sovětského politika, náčelníka a vojáka ze srpnových dnů roku 1968.²⁷⁰

Naopak v roce 1990 přináší deník *Nová svoboda* hned sedm článků, které se týkají vojenské intervence do Československa a věnuje tak výročí této události hned celé první čtyři strany vydání. Na titulní straně deník přináší připomínku srpna 1968 prohlášením předsednictva KV KSČ, prohlášením občanům Severomoravského kraje a výzvou občanům Ostravy z 21. srpna 1968.²⁷¹ V textu s titulkem „Jsme s vámi – buďte s námi“ publikuje vzpomínky redaktorky Boženy Burešové na osudný den a i v dalších textech popisuje, jak fungovala během prvních dní okupace redakce deníku.²⁷² Všechny texty vykreslují intervenci, na rozdíl od předchozích vydání, jako akt agrese. Na čtvrté straně deníku figuruje sedm fotografií z onoho dne.²⁷³

5.6. Shrnutí analýzy

Co se týče informování o událostech 21. srpna 1968 ve výročních vydáních československých a později českých deníků, dalo by se na základě analýzy rozdělit do několika období podle toho, jakým způsobem o událostech informovaly. Od prvního výročí intervence vojsk Varšavské smlouvy zhruba do roku 1977 deníky výročí v podstatě nepřipomínaly. V prvních letech po invazi šlo pouze o kusé nepřímé zmínky v pár textech. Ty se objevovaly především v deníku *Rudé právo*. Nikdy ale nebyla invaze zmíněna přímo, vždy šlo například o srpnové události. Zmiňována nebyla ani internacionální pomoc,

²⁶⁹ *Nová svoboda*: deník Komunistické strany Československa pro ostravský kraj. Ostrava: Krajské vedení KSČ. 20. srpna 1988.

Nová svoboda: deník Komunistické strany Československa pro ostravský kraj. Ostrava: Krajské vedení KSČ. 22. srpna 1988.

²⁷⁰ *Nová svoboda*: deník Komunistické strany Československa pro ostravský kraj. Ostrava: Krajské vedení KSČ. 21. srpna 1989.

²⁷¹ *Nová svoboda*: deník Komunistické strany Československa pro ostravský kraj. Ostrava: Krajské vedení KSČ. 21. srpna 1990.

²⁷² Tamtéž.

²⁷³ Tamtéž.

kteřou všechny sledované deníky zmiňují v pozdějších vydáních. Vytěsnění a zamlčení ještě stále živých událostí z paměti společnosti mělo svou logiku. Režim vzešlý z potlačení pražského jara by tím de facto jen upozorňoval na problematický důvod svého vzniku.

S desátým výročím invaze do Československa ale přišla změna. V ten den, 21. srpna 1978, intervenci zmiňují všechny sledované deníky. Mluví také přímo o intervenci, i když ji ukazují jako bratrskou pomoc internacionálních socialistických nebo bratrských států. V dalších letech jde opět o Rudé právo, které invazi v den jejího výročí zmiňuje přímo. Stejně tak ji poměrně často zmiňuje i krajský deník Nová svoboda.

Další období stylu připomínání intervence vojsk Varšavské smlouvy by se dalo podle způsobu definovat v brzkých 90. letech. Krátce po sametové revoluci všechny deníky informují o událostech, které se před více než 20 lety v Československu udály. Texty se ale omezují pouze na informování o tom, že nešlo o bratrskou pomoc a popírají slova o pomoci bratrských států. Nový režim si částečně vzal právě události srpna roku 1968 jako legitimizační. Právě na nich se chtěl odlišit od předchozího komunistického režimu a ukázat, jaký komunistický režim byl a že listopadové Československo takové nebude.

V posledním období, které se na základě analýzy a její interpretace dá určit, se texty věnují převážně intervenci a jejímu vztahu k dnešku. Takové články vycházely nejčastěji v deníku Mladá fronta a později Mladá Fronta Dnes a v Lidových novinách. Texty se věnují trestům pro ty, kteří podepsali takzvaný zvací dopis a jsou považováni za vlastizrádce, nebo o tom, jaké škody za sebou sovětská armáda v Československu nechala a jak se daří vymáhat náhrady. V tomto období už texty neinformují pouze o tom, že je výročí invaze, ale věnují se také účastníkům, kteří byli proti, jako je například jediný člen československé delegace odvečené do Moskvy, který odmítl podepsat takzvaný Moskevský protokol, František Kriegel.

Zajímavá, i když očekávaná, je také změna narativu v ohledu na informování o samotné intervenci. Všechny texty, které byly publikovány před sametovou revolucí, ale po roce 1977, zmiňují pomoc bratrských socialistických států. Například deník Rudé právo takto mluví jen pár měsíců před změnou režimu v roce 1989. Naopak okamžitě po listopadové revoluci, ve výročním vydání z 21. srpna 1990, už je intervence aktem agrese.

Před revolucí je také hojně akcentován prvek bratrství mezi SSSR a ČSSR.

Před rokem 1977 se ale deníky samotnému zmiňování srpnových událostí roku 1968 vyhýbají. Některé texty na ni sice přímo odkazují a je z jejich znění jasné, že jde právě o srpen 1968, ale přímá zmínka v textech nikdy není. Jde především o první výročí invaze v roce 1969, kdy takové texty publikovaly všechny sledované deníky.

Překvapivé také je, že v roce 1999 se většina výročních vydání deníku věnuje více než samotné invazi událostem jejího prvního výročí. Články jsou přítomné zejména v denících Mladá fronta Dnes a Lidové noviny. Ve vydáních sledovaných deníků v ještě komunistickém režimu nejsou tyto události zaznamenány vůbec.

Přítomná je také snaha v první polovině 70. let o vzbuzení sympatií ke KSČ. Tu je možné sledovat například v textu z Rudého práva v roce 1972. V textech se hojně objevuje také Poučení z krizového vývoje. To Rudé právo zmiňuje ve téměř každém úvodníkovém textu v 70. a 80. letech. Dokument Rudé právo vyzdvihuje jako prospěšný text, ale historicky je přijímán spíše negativně. Stejně tak je narativ intervence hodnocený kladně, i když historicky je považován za agresi. Stejně tak je v textech přítomná i agitační rétorika.

Z analýzy také vyplývá, že intervenci interpretuje jako bratrskou pomoc jako první deník Mladá fronta. Tím kopíruje komunistickou propagandu, která stejně tak vykreslovala intervenci vojsk Varšavské smlouvy jako pomoc a ochranu před kontrarevolucí. Ve stejném duchu také ve výročních letech intervenci komentují úvodníky Rudého práva. Hned první výročí intervence přímo reflektuje deník Nová svoboda. Ten o srpnových událostech loňského roku mluví hned v roce 1969. Tedy na první výročí intervence.

Zároveň se ale Nová svoboda, regionální deník, nezabývá regionálními tématy spojenými s intervencí. V roce 1990 sice vydává sedm textů, které vstup vojsk do Československa zmiňují, ale ani jeden z nich není čistě regionální.

Jak je již výše naznačené, způsob informování o výročí událostí, které změnily chod Československa, se v průběhu času mění. Z analýzy vyplývá, že v období vlády komunistické strany nejčastěji intervenci zmiňovalo Rudé právo. Konkrétně jde mezi lety 1969 a 1989 o 15 textů, které ať už přímo, nebo nepřímo mluví o událostech srpna 1968.

Na pomyslném druhém místě je potom Mladá fronta, která intervenci zmiňuje v šesti textech.

Po listopadové revoluci je potom situace trochu jiná. Rudé právo a později jen Právo zmiňuje srpnové události ve 12 textech. Mladá fronta a Mladá fronta Dnes hned ve 28 textech a Lidové noviny ve 30. Svobodné slovo, které v roce 1996 ukončilo svoji činnost, zmiňuje intervenci v 7 textech. Nová svoboda, jejíž poslední výroční vydání je z roku 1990, zmiňuje intervenci rovněž v sedmi textech. Z analýzy vyplývá, že Rudé právo a jeho pokračovatel Právo o intervenci po revoluci informuje nejméně.

Poněkud zajímavé je, že intervence zcela chybí v kulturních rubrikách deníků, i když pražské jaro a následná intervence zasáhla i kulturní sféru. Ani jeden ze zmíněných textů se kultuře nevěnuje. Primárně jsou texty zaměřené politicky a společensky. Nezmiňují tak ani rozvolnění kultury během pražského jara, ani tvrdou normalizaci po invazi vojsk do Československa.

Většina zmiňovaných textů se primárně věnuje intervenci ze srpna 1968. Před revolucí v pozdních 70. a na začátku 80. let je pražské jaro v textech zmiňováno hned několikrát. Události předcházející intervenci, tedy pražské jaro, texty vykreslují jako pokus o kontrarevoluci. Právě kvůli těmto snahám muselo podle textů dojít k zásahu států Varšavské smlouvy v Československu. Naopak po revoluci se deníky v textech věnovaly hlavně událostem srpna 1968 a ne pražského jara.

Závěr

Zásah vojsk Varšavské smlouvy byl pro obyvatele Československa šokem. Následná okupace a normalizace zastavila obrodný proces, který v zemi probíhal od ledna 1968. Velký vliv měl během samotné normalizace i tisk, který pod vedením KSČ informoval o událostech 21. srpna 1968 v souladu s komunistickou propagandou. Ke změně došlo až po revoluci v roce 1989, kdy v Československu skončila cenzura a média mohla o událostech, které změnily chod Československa, informovat svobodně.

V této práci jsem se nejprve věnoval historickému kontextu. První kapitola se věnuje nástupu komunistické strany k moci a postupně jsem se dostal až k pražskému jaru. V dalších podkapitolách jsem popsal průběh normalizace. Další kapitola se věnuje mediálnímu kontextu. Popsal jsem, jak média informovala o únorovém puči v roce 1948, jejich liberalizaci v pozdějších letech. V dalších podkapitolách se práce věnuje médiím v době pražského jara. Jedna podkapitola se věnuje přímo dění během 21. srpna 1968 a pozdější normalizaci.

Po historicko-mediálním kontextu přichází samotná analýzy sledovaných médií. Těmi byly deníky Rudé právo a Právo, Mladá fronta a Mladá fronta Dnes, Svobodné slovo, Lidové noviny a Nová svoboda.

Z analýzy podle mých předpokladů vyplývá, že způsob informování by se dal rozdělit do několika období. Od prvního výročí intervence Vojsk Varšavské smlouvy zhruba do roku 1977 deníky o výročí v podstatě neinformovaly. S desátým výročím invaze vojsk do Československa ale přišla změna. V ten den, 21. srpna 1978, intervenci zmiňují všechny sledované deníky. Mluví také přímo o intervenci, i když ji ukazují jako bratrskou pomoc internacionálních socialistických nebo bratrských států. Další období stylu informování o intervenci vojsk Varšavské smlouvy by se dalo podle způsobu definovat v brzkých 90. letech. Krátce po sametové revoluci všechny deníky informují o událostech, které se před více než 20 lety v Československu udály. V posledním období, které se na základě analýzy a její interpretace dá určit, se texty věnují převážně intervenci a jejímu vztahu k dnešku.

Analýza ukazuje, že nejčastěji v době vlády komunistické strany se o srpnových

událostech zmiňovalo Rudé právo. Naopak po listopadové revoluci intervenci nejčastěji zmiňuje Mladá fronta, Mladá fronta Dnes a Lidové noviny.

Zajímavé je to, že se deníky nevěnují vůbec kultuře. Té se během pražského jara částečně rozvázaly ruce, během normalizace ale byl její rozkvět opět utlumen. To deníky po revoluci vůbec nezmiňují a těmto tématům se nevěnují. Stejně tak se v roce 1999 všechny deníky nevěnují výročí samotné invaze, ale jejímu prvnímu výročí, kdy proběhly protiokupační protesty, které byly násilně potlačovány československými pořádkovými silami.

Podle předpokladu se způsob připomínání intervence změnil po revoluci v roce 1989. V té době došlo k rozvolnění cenzury a deníky mohly o výročích informovat svobodně. V textech tak deníky přímo popírají myšlenky z minulých let, kdy byla intervence připomínána jako bratrská pomoc socialistických států. Po revoluci na srpnové události roku 1968 začaly deníky nahlížet daleko více kriticky. Z intervence se z roku na rok stal akt agrese a vměšování se do záležitostí Československa.

Problémovým bodem analýzy může být nedostatek vydání. U většiny deníků se mi podařilo získat všechna vydání. U deníku Nová svoboda jsem ale úspěšný nebyl. V analýze chybí vydání z let 1970 až 1973, 1975 až 1977, 1980, 1983 a 1984.

Summary

The analysis shows that the way information is provided can be divided into few periods. From the first anniversary of the intervention of Warsaw Pact troops until approximately 1977, newspapers did not report on this anniversary. With the tenth anniversary of the invasion, however, a change occurred. On that day, 21 August 1978, the intervention was mentioned in all the newspapers of interest. They also mentioned the intervention directly, although they showed it as fraternal aid from international socialist or fraternal states. The next period of the style of reporting on the intervention of the troops could be defined in the manner of the early 1990s. Shortly after the Velvet Revolution, all newspapers reported on events that had taken place more than 20 years earlier. In the last period, which can be determined by analysis and interpretation, the texts are mainly concerned with the intervention and its relation to today. As expected, the way of commemorating the intervention changed after the revolution in 1989. At that time, censorship was loosened and newspapers were free to report on anniversaries. After the Velvet Revolution, the events of August 1968 began to be viewed much more critically by the newspapers. From year to year the intervention became an act of aggression and interference in the affairs of Czechoslovakia.

Použitá literatura

BEDNAŘÍK, Petr. BARBARA KÖPPLOVÁ. Dějiny českých médií Od počátku do současnosti. Grada, 2011, 1 online zdroj (448 stran). ISBN 978-80-247-7449-7.

BĚLINA, Pavel, Jiří RAK, Jiří POKORNÝ, et al. Dějiny zemí Koruny české. II., Od nástupu osvěcenství po naši dobu. Čtvrté vydání. Praha: Paseka, 1997, 328 stran : ilustrace, mapy. ISBN 80-7185-097-7.

ČESKOSLOVENSKÉ DOKUMENTAČNÍ STŘEDISKO, 1994-2019. Moskevský protokol. ČSDS. [online]. Dostupné z: <http://csds.cz/cs/g6/4654-DS.html>

DEJMEK, Jindřich. Československo: dějiny státu. Praha: Libri, 2018, 951 stran : ilustrace, portréty, faksimile ; 21 cm. ISBN 978-80-7277-572-9.

KAPLAN KAREL. Pět kapitol o únoru. Doplněk, 1997. ISBN 80-85765-73-X.

KLIMEŠ, David. Doporučeno nezveřejňovat: fungování propagandy, cenzury a médií v pozdně normalizačním Československu. Praha: Academia, 2022, 280 stran : černobílé fotografie ; 21 cm. ISBN 978-80-200-3264-5.

KONČELÍK, Jakub, Pavel VEČEŘA a Petr ORSÁG. Dějiny českých médií 20. století. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-698-8.

REIFOVÁ, Irena. Slovník mediální komunikace. Praha: Portál, 2004, 327 stran : ilustrace, tabulky ; 21 cm. ISBN 80-7178-926-7.

SCHULZE WESSEL, Martin a Zuzana SOUKUPOVÁ. Pražské jaro: průlom do nového světa. Praha: Argo, 2018, 275 stran : černobílé ilustrace ; 21 cm. ISBN 978-80-257-2514-6.

TRAMPOTA, Tomáš a Martina VOJTĚCHOVSKÁ. Metody výzkumu médií. Praha: Portál, 2010, 293 stran : ilustrace ; 20 cm. ISBN 978-80-7367-683-4.

ÚSTAV PRO STUDIUM TOTALITNÍCH REŽIMŮ, 2008-2023. Chronologie událostí 20. a 21. srpna 1968. ÚSTR. [online]. Dostupné z: <https://www.ustrcr.cz/uvod/srpen-1968/srpen-1968-chronologie/>

VEBER, Václav. Osudové únorové dny: 1948. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008, 426 stran : ilustrace. ISBN 978-80-7106-941-6.

Analyzovaná periodika

Rudé právo a Právo

Rudé právo: Orgán Ústředního výboru KSČ. Praha : ÚV KSČ. ISSN 0032-6569. 21. srpna 1969.

Rudé právo: Orgán Ústředního výboru KSČ. Praha : ÚV KSČ. ISSN 0032-6569. 21. srpna 1970.

Rudé právo: Orgán Ústředního výboru KSČ. Praha : ÚV KSČ. ISSN 0032-6569. 21. srpna 1971.

Rudé právo: Orgán Ústředního výboru KSČ. Praha : ÚV KSČ. ISSN 0032-6569. 21. srpna 1972.

Rudé právo: Orgán Ústředního výboru KSČ. Praha : ÚV KSČ. ISSN 0032-6569. 21. srpna 1973.

Rudé právo: Orgán Ústředního výboru KSČ. Praha : ÚV KSČ. ISSN 0032-6569. 21. srpna 1974.

Rudé právo: Orgán Ústředního výboru KSČ. Praha : ÚV KSČ. ISSN 0032-6569. 21. srpna 1975.

Rudé právo: Orgán Ústředního výboru KSČ. Praha : ÚV KSČ. ISSN 0032-6569. 21. srpna 1976.

Rudé právo: Orgán Ústředního výboru KSČ. Praha : ÚV KSČ. ISSN 0032-6569. 21. srpna 1977.

Rudé právo: Orgán Ústředního výboru KSČ. Praha : ÚV KSČ. ISSN 0032-6569. 21. srpna 1978.

Rudé právo: Orgán Ústředního výboru KSČ. Praha : ÚV KSČ. ISSN 0032-6569. 21. srpna 1979.

Rudé právo: Orgán Ústředního výboru KSČ. Praha : ÚV KSČ. ISSN 0032-6569. 21. srpna 1980.

Rudé právo: Orgán Ústředního výboru KSČ. Praha : ÚV KSČ. ISSN 0032-6569. 21. srpna 1981.

Rudé právo: Orgán Ústředního výboru KSČ. Praha : ÚV KSČ. ISSN 0032-6569. 21. srpna 1982.

Rudé právo: Orgán Ústředního výboru KSČ. Praha : ÚV KSČ. ISSN 0032-6569. 21. srpna 1983.

Rudé právo: Orgán Ústředního výboru KSČ. Praha : ÚV KSČ. ISSN 0032-6569. 21. srpna 1984.

Rudé právo: Orgán Ústředního výboru KSČ. Praha : ÚV KSČ. ISSN 0032-6569. 21. srpna 1985.

Rudé právo: Orgán Ústředního výboru KSČ. Praha : ÚV KSČ. ISSN 0032-6569. 21. srpna 1986.

Rudé právo: Orgán Ústředního výboru KSČ. Praha : ÚV KSČ. ISSN 0032-6569. 21. srpna 1987.

Rudé právo: Orgán Ústředního výboru KSČ. Praha : ÚV KSČ. ISSN 0032-6569. 21. srpna 1988.

Rudé právo: Orgán Ústředního výboru KSČ. Praha : ÚV KSČ. ISSN 0032-6569. 21. srpna 1989.

Rudé právo: Orgán Ústředního výboru KSČ. Praha : KSČS. ISSN 0032-6569. 21. srpna 1990.

Rudé právo: Nezávislé noviny. Praha : Borgis. ISSN 0032-6569. 21. srpna 1991.

Rudé právo: Nezávislé noviny. Praha : Borgis. ISSN 0032-6569. 21. srpna 1992.

Rudé právo: Nezávislé noviny. Praha : Borgis. ISSN 0032-6569. 21. srpna 1993.

Právo: Nezávislé noviny. Praha : Borgis. ISSN 1211-2119. 21. srpna 1995.

Právo: Nezávislé noviny. Praha : Borgis. ISSN 1211-2119. 21. srpna 1996.

Právo: Nezávislé noviny. Praha : Borgis. ISSN 1211-2119. 21. srpna 1997.

Právo: Nezávislé noviny. Praha : Borgis. ISSN 1211-2119. 21. srpna 1998.

Právo: Nezávislé noviny. Praha : Borgis. ISSN 1211-2119. 21. srpna 1999.

Právo: Nezávislé noviny. Praha : Borgis. ISSN 1211-2119. 21. srpna 2000.

Lidové noviny

Lidové noviny. Praha: Lidové noviny a SNTL. ISSN 0862-5921. (7-8) 1988.

Lidové noviny. Praha: Lidové noviny a SNTL. ISSN 0862-5921. (8) 1989.

Lidové noviny. Praha: Lidové noviny. ISSN 0862-5921. 21. srpen 1990.

Lidové noviny. Praha: Lidové noviny. ISSN 0862-5921. 21. srpen 1991.

Lidové noviny. Praha: Lidové noviny. ISSN 0862-5921. 21. srpen 1992.

Lidové noviny. Praha: Lidové noviny. ISSN 0862-5921. 21. srpen 1993.

Lidové noviny. Praha: Lidové noviny. ISSN 0862-5921. 21. srpen 1995.

Lidové noviny. Praha: Lidové noviny. ISSN 0862-5921. 21. srpen 1996.

Lidové noviny. Praha: Lidové noviny. ISSN 0862-5921. 21. srpen 1997.

Lidové noviny. Praha: Lidové noviny. ISSN 0862-5921. 21. srpen 1998.

Lidové noviny. Praha: Lidové noviny. ISSN 0862-5921. 21. srpen 1999.

Lidové noviny. Praha: Lidové noviny. ISSN 0862-5921. 21. srpen 2000.

Svobodné slovo

Svobodné slovo. Praha: Melantrich. ISSN 0231-732X. 21. srpna 1969.

Svobodné slovo. Praha: Melantrich. ISSN 0231-732X. 21. srpna 1970.

Svobodné slovo. Praha: Melantrich. ISSN 0231-732X. 21. srpna 1971.

Svobodné slovo. Praha: Melantrich. ISSN 0231-732X. 21. srpna 1972.

Svobodné slovo. Praha: Melantrich. ISSN 0231-732X. 21. srpna 1973.

Svobodné slovo. Praha: Melantrich. ISSN 0231-732X. 21. srpna 1974.

Svobodné slovo. Praha: Melantrich. ISSN 0231-732X. 21. srpna 1975.

Svobodné slovo. Praha: Melantrich. ISSN 0231-732X. 21. srpna 1976.

Svobodné slovo. Praha: Melantrich. ISSN 0231-732X. 21. srpna 1977.

Svobodné slovo. Praha: Melantrich. ISSN 0231-732X. 21. srpna 1978.

Svobodné slovo. Praha: Melantrich. ISSN 0231-732X. 21. srpna 1979.

Svobodné slovo. Praha: Melantrich. ISSN 0231-732X. 21. srpna 1980.

Svobodné slovo. Praha: Melantrich. ISSN 0231-732X. 21. srpna 1981.

Svobodné slovo. Praha: Melantrich. ISSN 0231-732X. 21. srpna 1982.

Svobodné slovo. Praha: Melantrich. ISSN 0231-732X. 21. srpna 1983.

Svobodné slovo. Praha: Melantrich. ISSN 0231-732X. 21. srpna 1984.

Svobodné slovo. Praha: Melantrich. ISSN 0231-732X. 21. srpna 1985.

Svobodné slovo. Praha: Melantrich. ISSN 0231-732X. 21. srpna 1986.

Svobodné slovo. Praha: Melantrich. ISSN 0231-732X. 21. srpna 1987.

Svobodné slovo.. Praha: Melantrich. ISSN 0231-732X. 20. srpna 1988.

Svobodné slovo. Praha: Melantrich. ISSN 0231-732X. 22. srpna 1988.

Svobodné slovo. Praha: Melantrich. ISSN 0231-732X. 21. srpna 1989.

Svobodné slovo. Praha: Melantrich. ISSN 0231-732X. 21. srpna 1990.

Svobodné slovo. Praha: Melantrich. ISSN 0231-732X. 21. srpna 1991.

Svobodné slovo. Praha: Melantrich. ISSN 0231-732X. 21. srpna 1992.

Svobodné slovo. Praha: Melantrich. ISSN 0231-732X. 21. srpna 1993.

Svobodné slovo. Praha: Melantrich. ISSN 0231-732X. 20. srpna 1994.

Svobodné slovo. Praha: Melantrich. ISSN 0231-732X. 21. srpna 1995.

Mladá fronta a Mladá fronta Dnes

Mladá fronta: Deník ČSM. Praha: Sdružení organizací dětí a mládeže. ISSN 2788-0109.
21. srpna 1969.

Mladá fronta: Deník federální rady dětských a mládežnických organizací ČSSR. Praha: Socialistický svaz mládeže - ústřední výbor v Mladé frontě. ISSN 2788-0109. 21. srpna 1970.

Mladá fronta: Deník Ústředního svazu socialistické mládeže. Praha: Socialistický svaz mládeže - ústřední výbor v Mladé frontě. ISSN 2788-0109. 21. srpna 1971.

Mladá fronta: Deník Ústředního svazu socialistické mládeže. Praha: Socialistický svaz mládeže - ústřední výbor v Mladé frontě. ISSN 2788-0109. 21. srpna 1972.

Mladá fronta: Deník Ústředního svazu socialistické mládeže. Praha: Socialistický svaz mládeže - ústřední výbor v Mladé frontě. ISSN 2788-0109. 21. srpna 1973.

Mladá fronta: Deník Ústředního svazu socialistické mládeže. Praha: Socialistický svaz mládeže - ústřední výbor v Mladé frontě. ISSN 2788-0109. 21. srpna 1974.

Mladá fronta: Deník Ústředního svazu socialistické mládeže. Praha: Socialistický svaz mládeže - ústřední výbor v Mladé frontě. ISSN 2788-0109. 21. srpna 1975.

Mladá fronta: Deník Ústředního svazu socialistické mládeže. Praha: Socialistický svaz mládeže - ústřední výbor v Mladé frontě. ISSN 2788-0109. 21. srpna 1976.

Mladá fronta: Deník Ústředního svazu socialistické mládeže. Praha: Socialistický svaz mládeže - ústřední výbor v Mladé frontě. ISSN 2788-0109. 20. srpna 1977.

Mladá fronta: Deník Ústředního svazu socialistické mládeže. Praha: Socialistický svaz mládeže - ústřední výbor v Mladé frontě. ISSN 2788-0109. 21. srpna 1978.

Mladá fronta: Deník Ústředního svazu socialistické mládeže. Praha: Socialistický svaz mládeže - ústřední výbor v Mladé frontě. ISSN 2788-0109. 21. srpna 1979.

Mladá fronta: Deník Ústředního svazu socialistické mládeže. Praha: Socialistický svaz mládeže - ústřední výbor v Mladé frontě. ISSN 2788-0109. 21. srpna 1980.

Mladá fronta: Deník Ústředního svazu socialistické mládeže. Praha: Socialistický svaz mládeže - ústřední výbor v Mladé frontě. ISSN 2788-0109. 21. srpna 1981.

Mladá fronta: Deník Ústředního svazu socialistické mládeže. Praha: Socialistický svaz mládeže - ústřední výbor v Mladé frontě. ISSN 2788-0109. 21. srpna 1982.

Mladá fronta: Deník Ústředního svazu socialistické mládeže. Praha: Socialistický svaz mládeže - ústřední výbor v Mladé frontě. ISSN 2788-0109. 21. srpna 1983.

Mladá fronta: Deník Ústředního svazu socialistické mládeže. Praha: Socialistický svaz mládeže - ústřední výbor v Mladé frontě. ISSN 2788-0109. 21. srpna 1984.

Mladá fronta: Deník Ústředního svazu socialistické mládeže. Praha: Socialistický svaz mládeže - ústřední výbor v Mladé frontě. ISSN 2788-0109. 21. srpna 1985.

Mladá fronta: Deník Ústředního svazu socialistické mládeže. Praha: Socialistický svaz mládeže - ústřední výbor v Mladé frontě. ISSN 2788-0109. 21. srpna 1986.

Mladá fronta: Deník Ústředního svazu socialistické mládeže. Praha: Socialistický svaz mládeže - ústřední výbor v Mladé frontě. ISSN 2788-0109. 21. srpna 1987.

Mladá fronta: Deník Ústředního svazu socialistické mládeže. Praha: Socialistický svaz mládeže - ústřední výbor v Mladé frontě. ISSN 2788-0109. 20. srpna 1988.

Mladá fronta: Deník Ústředního svazu socialistické mládeže. Praha: Socialistický svaz mládeže - ústřední výbor v Mladé frontě. ISSN 2788-0109. 21. srpna 1989.

Mladá fronta Dnes. Praha: MaFra. ISSN 1210-1168. 21. srpna 1990.

Mladá fronta Dnes. Praha: MaFra. ISSN 1210-1168. 21. srpna 1991.

Mladá fronta Dnes. Praha: MaFra. ISSN 1210-1168. 21. srpna 1992.

Mladá fronta Dnes. Praha: MaFra. ISSN 1210-1168. 21. srpna 1993.

Mladá fronta Dnes. Praha: MaFra. ISSN 1210-1168. 21. srpna 1995.

Mladá fronta Dnes. Praha: MaFra. ISSN 1210-1168. 21. srpna 1996.

Mladá fronta Dnes. Praha: MaFra. ISSN 1210-1168. 21. srpna 1997.

Mladá fronta Dnes. Praha: MaFra. ISSN 1210-1168. 21. srpna 1998.

Mladá fronta Dnes. Praha: MaFra. ISSN 1210-1168. 21. srpna 1999.

Mladá fronta Dnes. Praha: MaFra. ISSN 1210-1168. 21. srpna 2000.

Nová svoboda

Nová svoboda: deník Komunistické strany Československa pro ostravský kraj. Ostrava:

Krajské vedení KSČ. 21. srpna 1969.

Nová svoboda: deník Komunistické strany Československa pro ostravský kraj. Ostrava:
Krajské vedení KSČ. 21. srpna 1974.

Nová svoboda: deník Komunistické strany Československa pro ostravský kraj. Ostrava:
Krajské vedení KSČ. 21. srpna 1978.

Nová svoboda: deník Komunistické strany Československa pro ostravský kraj. Ostrava:
Krajské vedení KSČ. 21. srpna 1979.

Nová svoboda: deník Komunistické strany Československa pro ostravský kraj. Ostrava:
Krajské vedení KSČ. 21. srpna 1981.

Nová svoboda: deník Komunistické strany Československa pro ostravský kraj. Ostrava:
Krajské vedení KSČ. 21. srpna 1984.

Nová svoboda: deník Komunistické strany Československa pro ostravský kraj. Ostrava:
Krajské vedení KSČ. 21. srpna 1985.

Nová svoboda: deník Komunistické strany Československa pro ostravský kraj. Ostrava:
Krajské vedení KSČ. 21. srpna 1986.

Nová svoboda: deník Komunistické strany Československa pro ostravský kraj. Ostrava:
Krajské vedení KSČ. 20. srpna 1988.

Nová svoboda: deník Komunistické strany Československa pro ostravský kraj. Ostrava:
Krajské vedení KSČ. 22. srpna 1988.

Nová svoboda: deník Komunistické strany Československa pro ostravský kraj. Ostrava:
Krajské vedení KSČ. 21. srpna 1989.

Nová svoboda: deník Komunistické strany Československa pro ostravský kraj. Ostrava:
Krajské vedení KSČ. 21. srpna 1990.

Teze práce

SCHVÁLENO

16.9.22
[Signature]

| Institut komunikačních studií a žurnalistiky FSV UK Teze BAKALÁŘSKÉ diplomové práce | | | | | | | | | | | | | |
|--|--|--|---------|--|------------|------------|-----|-----|-----|---------|------------|--|--|
| TUTO ČÁST VYPLŇUJE STUDENT/KA: | | | | | | | | | | | | | |
| Příjmení a jméno diplomantky/ diplomanta: Vojtěch Laštůvka | Razítko podatelny: <table border="1"><tr><td colspan="3">Univerzita Karlova Fakulta sociálních věd</td></tr><tr><td>Došlo dne:</td><td>14-09-2022</td><td>-1-</td></tr><tr><td>Čj:</td><td>294</td><td>Příloh:</td></tr><tr><td>Přiděleno:</td><td></td><td></td></tr></table> | Univerzita Karlova Fakulta sociálních věd | | | Došlo dne: | 14-09-2022 | -1- | Čj: | 294 | Příloh: | Přiděleno: | | |
| Univerzita Karlova Fakulta sociálních věd | | | | | | | | | | | | | |
| Došlo dne: | | 14-09-2022 | -1- | | | | | | | | | | |
| Čj: | | 294 | Příloh: | | | | | | | | | | |
| Přiděleno: | | | | | | | | | | | | | |
| Imatrikulační ročník diplomantky/ diplomanta: 2020 | | | | | | | | | | | | | |
| Fakultní e-mail diplomantky/diplomanta: 51963855@fsv.cuni.cz | | | | | | | | | | | | | |
| Studijní program/speciální: Komunikační studia - spec. Mediální studia (J20BPKSMS1215)/prezenční | | | | | | | | | | | | | |
| Název práce v češtině: Mediální reflexe invaze vojsk Varšavské smlouvy do Československa ve výročních letech v československém a českém denním tisku | | | | | | | | | | | | | |
| Název práce v angličtině: Medial reflex of the Warsaw Pact invasion of Czechoslovakia in the annual years in the Czechoslovak and Czech daily press | | | | | | | | | | | | | |
| Předpokládaný termín dokončení (semestr, akademický rok – vzor: ZS 2022/2023) (diplomovou práci je možné obhajovat nejdříve šest měsíců od schválení tezí) LS 2022/2023 | | | | | | | | | | | | | |
| Základní charakteristika tématu a předpokládaný cíl práce (max. 1000 znaků): V noci z 20. na 21. srpna roku 1968 došlo k vojenskému vpádu pěti komunistických zemí Varšavské smlouvy (SSSR, Polsko, Maďarsko, Bulharsko a NDR) do Československa. Invaze měla za úkol potlačit reformní proces, takzvané Pražské jaro, v tehdejší Československu a nastalo období normalizace. Vedoucí představitelé československé komunistické moci byli zatčeni a později nahrazeni jinými politiky. Cílem práce bude zjistit, jak se měnila reflexe těchto událostí v denním tisku ve výročních letech invaze v průběhu let. Jelikož komunistická strana kontrolovala všechna legální média i tisk, autor práce předpokládá, že výročí invaze byl v době normalizace dán jen malý prostor. V pozdějších letech se ale už zmínky o vpádu vojsk na československé území v denním tisku objevovaly. Zlom přišel v na přelomu 80. a 90. let, kdy začala platit svoboda slova a média mohla o invazi referovat svobodně. Autor se v této zaměří právě na změnu informování o této události. | | | | | | | | | | | | | |

Předpokládaná struktura práce (rozdělení do jednotlivých kapitol a podkapitol se stručnou charakteristikou jejich obsahu):

Úvod

1. Stručné shrnutí události 21. srpna 1968 a následný vývoj

Úvodní kapitola se bude věnovat událostem 21. srpna 1968 jak v kontextu historickém, tak v kontextu denního tisku a médií.

2. Média v komunistickém Československu

Ve druhé kapitole autor popíše mediální svět komunistického Československa. Jaká periodika vycházela? A jak byl korigován jejich obsah?

3. Řízení tisku v době normalizace

V třetí kapitole autor popíše, jak vedení ÚV KSČ prostřednictvím tiskového odboru ovlivňovalo vydávání denních tiskovin a jejich obsah ve výročních letech okupace.

4. Metodika práce

Ve čtvrté kapitole autor práce popíše, jaké metody při výzkumu využije.

5. Výbraná periodika českého denního tisku a jejich reflexe invaze ze srpna roku 1968 ve výročních letech

V poslední kapitole se objeví samotný výzkum. Jak média informovala o výročí okupace v komunistickém Československu? A jaký vliv na to mělo ÚV KSČ? Jak se toto informování změnilo po sametové revoluci?

Závěr

Použité zdroje

Použitá literatura

Obrazové přílohy

Vymezení zpracovávaného materiálu (např. konkrétní titul periodika a období jeho analýzy):

Dobová i nynější tištěná média ve výročních letech invaze vojsk Varšavské smlouvy. Zkoumané tituly jsou: Rudé právo (Právo), Mladá fronta (Mladá fronta DNES), Svobodné slovo, Lidové noviny (včetně samizdatových vydání před rokem 1989) a deník Svoboda.

Postup (technika) při zpracování materiálu:

Ke zpracování dat autor využije techniky kvantitativní i kvalitativní obsahové analýzy. Součástí výzkumu bude také komparace článků v jednotlivých vydáních různých periodik i v průběhu času.

Základní literatura (nejméně 5 nejdůležitějších titulů k tématu a způsobu jeho zpracování; u všech titulů je nutné uvést stručnou anotaci na 2–5 řádků):

KONČELÍK, Jakub, Pavel VEČEŘA a Petr ORSÁG. Dějiny českých médií 20. století. Praha: Portál, 2010, 310 stran, xxxii stran obrazových příloh : faksimile, tabulky. ISBN 978-80-7367-698-8.

Kniha popisuje vývoj českého a československého tisku, rozhlasu i televize v letech 1918–1992. Zaměřuje se i na mediální legislativu a cenzuru.

JIRÁK, Jan. PETR BEDNAŘÍK. Dějiny českých médií Od počátku do současnosti, 2., upravené a doplněné vydání. Grada, 2019, 1 online zdroj (456 stran). ISBN 978-80-271-1144-2.

Kniha přináší přehled historie českých médií na pozadí světových dějin. Zachycuje i sociální a kulturní aspekty proměn tisku, vysílání a síťových médií a hlavní technologické inovace.

SCHULZE WESSEL, Martin a Zuzana SOUKUPOVÁ. Pražské jaro: průlom do nového světa. Praha: Argo, 2018, 275 stran : černobílé ilustrace ; 21 cm. ISBN 978-80-257-2514-6.

Německý bohemista a rusista Martin Schulze Wessel se v díle Pražské jaro věnuje celospolečenské změně roku 1968, ale zmiňuje i liberalizaci kulturního prostředí, do kterého řadí i noviny. Knihu proto autor využije v první i druhé kapitole práce.

KERSHAW, Ian, Daniela ORLANDO, Magdaléna ŘEZÁČOVÁ a Pavel VEREŠ. Na horské dráze: Evropa v letech 1950-2017. Praha: Argo, 2019, 588 stran, 32 nečíslovaných stran obrazové přílohy : mapy ; 23,5 cm. ISBN 978-80-257-2971-7.

V druhém díle historické práce popisuje britský historik dějiny Evropy mezi léty 1950-2017. Zaměřuje se i na události Pražského jara a invaze vojsk Varšavské smlouvy do tehdejšího Československa.

TRAMPOTA, Tomáš a Martina VOJTĚCHOVSKÁ. Metody výzkumu médií. Praha: Portál, 2010, 293 stran : ilustrace ; 20 cm. ISBN 978-80-7367-683-4.

Kniha obsahuje zásady akademického výzkumu médií. Autor ji využije při samotném výzkumu reflexe invaze vojsk Varšavské smlouvy do Československa ve výročních letech v československém a českém denním tisku.

Národní archiv v Praze, fond KSČ-ÚV – oddělení kultury.

Ve fondu se nachází několik spisů vztahujících se k problematice tisku v 70. letech a přehledu činnosti a zaměření tohoto oddělení. Autor tyto archivní materiály využije při psaní třetí kapitoly.

Národní archiv v Praze, fond KSČ-ÚV - Gustáv Husák.

Ve fondu se nachází užitečné informace o fungování médií v době normalizace. Informace z tohoto i z tohoto fondu autor využije při psaní třetí kapitoly.

Diplomové práce k tématu (seznam bakalářských, magisterských a doktorských prací, které byly k tématu obhájeny na UK, případně dalších oborově blízkých fakultách či vysokých školách za posledních pět let):

ŘEHÁK, Miroslav. *Mediální obraz okupace Československa v roce 1968 v dobovém polském tisku*. Diplomová práce (Mgr.)--Univerzita Karlova. Filozofická fakulta, 2014, 2014, 94 s.

NEUMAN, Michal. *Mediální obraz okupace Československé republiky vojsky Varšavské smlouvy v roce 1968 ve vybraných dobových médiích*. Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, 2019.

RŮŽIČKOVÁ, Sabina. *Mediální obraz vstupu vojsk Varšavské smlouvy do Československa ve vybraných italských denících*. 2011. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Katedra mediálních studií. Vedoucí práce Bednařík, Petr.

Datum / Podpis studenta/ky

5.9.2022

TUTO ČÁST VYPLŇUJE PEDAGOG/PEDAGOŽKA:

Doporučení k tématu, struktuře a technice zpracování materiálu:

Případné doporučení dalších titulů literatury předepsané ke zpracování tématu:

Potvrzuji, že výše uvedené teze jsem s jejich autorem/kou konzultoval(a) a že téma odpovídá mému oborovému zaměření a oblasti odborné práce, kterou na FSV UK vykonávám.

Souhlasím s tím, že budu vedoucí(m) této práce.

14.9.2022

MARTIN ŠPILKAR

TEZE JE NUTNO ODEVZDAT VYTIŠTĚNÉ, PODEPSANÉ A VE DVOU VYHOTOVENÍCH DO TERMÍNU UVEDENÉHO VE VYHLÁŠCE ŘEDITELE INSTITUTU. A TO PROSTŘEDNICTVÍM PODATELNÝ FSV UK. PŘIJATÉ TEZE JE NUTNÉ SI VYZVEDNOUT V SEKRETARIÁTU PŘÍSLUŠNÉ KATEDRY A NECHAT VEVÁZAT DO VÝTISKU DIPLOMOVÉ PRÁCE.

TEZE NA IKSŽ SCHVALUJE GARANT PŘÍSLUŠNÉHO STUDIJNÍHO PROGRAMU.

Přílohy

- Seznam: 1. Příloha č. 1, Svobodné slovo, 1969, číslo 196
2. Příloha č. 2, Rudé Právo, 1978, číslo 196
3. Příloha č. 3, Mladá fronta Dnes, 1990, číslo 194 / 14 244
4. Příloha č. 4, Lidové noviny, 1995, číslo 195



Příloha č. 1, Svobodné slovo, 1969, číslo 196



RUDE PRAVO

ORGÁN ÚSTŘEDNÍHO VÝBORU KOMUNISTICKÉ STRANY ČESKOSLOVENSKA

ČÍSLO 196 — ROČNÍK 66 (První číslo ročníku 67)

CENA DO HALÉRU



Práci na Středočeské vodní nádrži v blízkosti Jihlavy. Dřevník je v pozadí. Práci provádějí pracovníci Středočeské vodní nádrže. Foto ČTK — J. VÍŠKA

ZE ŽŇOVÝCH ZÁPISNÍKŮ NAŠICH ZPRAVODAJŮ

Iniciativa, důvtip, obětavost

Obtížnost žni prověřuje vztah lidí k potřebám společnosti • Sklizeň úrody je prvotním celospolečenským úkolem • Severomoravský kraj spínal plán nákupu

PRÁVA 22. srpna [208 našich zpravodajů] — Přelouč, kde v úrodné kotlině pěstují žito, je v úrodné kotlině pěstují žito, je v úrodné kotlině pěstují žito...

Dražba chytrých hlav

„Všechno je možné, když se chce“ — tak se říká v Přelouči, kde v úrodné kotlině pěstují žito, je v úrodné kotlině pěstují žito...

... a ráno se rozjel

„Všechno je možné, když se chce“ — tak se říká v Přelouči, kde v úrodné kotlině pěstují žito, je v úrodné kotlině pěstují žito...

Nejistota a obavy v západních zemích

„Všechno je možné, když se chce“ — tak se říká v Přelouči, kde v úrodné kotlině pěstují žito, je v úrodné kotlině pěstují žito...

Štěstí vidět nově to, co milujeme

„Všechno je možné, když se chce“ — tak se říká v Přelouči, kde v úrodné kotlině pěstují žito, je v úrodné kotlině pěstují žito...



Práci na vodní nádrži v blízkosti Jihlavy. Dřevník je v pozadí. Práci provádějí pracovníci Středočeské vodní nádrže. Foto ČTK — J. VÍŠKA

Soňm devětadvacet na poli

„Všechno je možné, když se chce“ — tak se říká v Přelouči, kde v úrodné kotlině pěstují žito, je v úrodné kotlině pěstují žito...

Neznají odchod

„Všechno je možné, když se chce“ — tak se říká v Přelouči, kde v úrodné kotlině pěstují žito, je v úrodné kotlině pěstují žito...

Rúd řád nové revoluce prezidentu VSR

„Všechno je možné, když se chce“ — tak se říká v Přelouči, kde v úrodné kotlině pěstují žito, je v úrodné kotlině pěstují žito...

Každý svým dílem

„Všechno je možné, když se chce“ — tak se říká v Přelouči, kde v úrodné kotlině pěstují žito, je v úrodné kotlině pěstují žito...

Lidští rok je pro nás velmi důležitý... Všechno je možné, když se chce... tak se říká v Přelouči, kde v úrodné kotlině pěstují žito...

V zájmu socialismu, v zájmu našeho lidu

„Všechno je možné, když se chce“ — tak se říká v Přelouči, kde v úrodné kotlině pěstují žito, je v úrodné kotlině pěstují žito...

„Všechno je možné, když se chce“ — tak se říká v Přelouči, kde v úrodné kotlině pěstují žito, je v úrodné kotlině pěstují žito...

„Všechno je možné, když se chce“ — tak se říká v Přelouči, kde v úrodné kotlině pěstují žito, je v úrodné kotlině pěstují žito...

„Všechno je možné, když se chce“ — tak se říká v Přelouči, kde v úrodné kotlině pěstují žito, je v úrodné kotlině pěstují žito...

„Všechno je možné, když se chce“ — tak se říká v Přelouči, kde v úrodné kotlině pěstují žito, je v úrodné kotlině pěstují žito...

„Všechno je možné, když se chce“ — tak se říká v Přelouči, kde v úrodné kotlině pěstují žito, je v úrodné kotlině pěstují žito...

„Všechno je možné, když se chce“ — tak se říká v Přelouči, kde v úrodné kotlině pěstují žito, je v úrodné kotlině pěstují žito...

„Všechno je možné, když se chce“ — tak se říká v Přelouči, kde v úrodné kotlině pěstují žito, je v úrodné kotlině pěstují žito...

MLADÁ FRONTA MLADÁ FRONTA MLADÁ FRONTA MLADÁ FRONTA MLADÁ FRONTA MLADÁ FRONTA MLADÁ FRONTA

1990

JAKÉ BYLY DŮVODY K PŘEPADENÍ ČESKOSLOVENSKA 21. SRPNA 1968 ?

KRONIKA PRAŽSKÉHO JARA



„VIDĚL JSEM, JAK SOVĚTSKÉ TANKY

na náměstí rozbořily podloubí, které zasypalo několik lidí; viděl jsem, jak se pomál velitel tanku a začal zběžile střílet do davu; viděl jsem a zažil mnoho dalších věcí, z nichž nejsilnější na mne zapůsobil ten zvláštní fenomén solidární pospolitosti, který byl pro tu dobu tak příznačný...“ vzpomíná Václav Havel v Dálkovém vylechu na první dny okupace, které prožil v Liberci. A tady máme dokument neznámého fotomatera, který sovětskou zvůli na libereckém náměstí zachytil svým aparátem. Při tomto „bouření“ našel niko nezahynul, šest mrtvých však bylo onoho 21. srpna později u liberecké radnice.

TANKOVÝ EXPORT

STALINISMU

Žádné americké a západoněmecké divize nebyly okolo 21. srpna 1968 připraveny k tisku na Československo. To naprosto bezpečně zjistil hned první den okupace zástupce velitele správodávské služby Západního vojenského okruhu podplukovník Zbyněk Zuhálek. Z příkazu zástupce velitele projel od Aše na po Zelenou Radu. Navštívil podivně armádní útvar vyvedené ke hranicím čáře i oddíl Pohraniční stráž. „Radiotelefonický odpoutek, který sám umožňoval zachycovat rádiové rozhovory všech ozbrojených složek až do hloubky sto kilometrů západoněmeckého území, stejně jako pozorování veslekové činnosti na hranicích neuskazoval západoněmeckého území, stejně jako pozorování veslekové činnosti na hranicích neuskazoval západoněmeckého území, stejně jako pozorování veslekové činnosti na hranicích neuskazoval západoněmeckého území...”

lení NATO tajně některé pluky k hranicím. Ne, na německé straně hranice byly před sovětskou invazí k nám i po ní dány klid. Takže jeden z propagandistických argumentů Brežněvova vedení, že nás totiž bezprostředně ohrožovala západní vojska, padl.

Stalin: nic jste nepochopili!

Není vyloučeno, že několik divizí chtěly u nás nechat sovětský vůdce Josef Stalin už v roce 1948. Ale na podzim odcházeli z západních částí Čech Američané, a proto sovětskému diktátorovi nezbylo nic jiného než stáhnout i své vojska. Československo bylo přece suverénním státem, za války je okupovali Němci a jeho vojska bojovala proti Hitlerovi na východní i západní frontě. Ostatně, i z Rakouska Sověti nakonec odšli a dali souhlas k jeho neutralizaci.

V únoru 1948, kdy se schylovalo ke střetu komunistů s ostatními politickými stranami v boj o moc ve státě, se Stalin znovu pokusil poslat své vojsko do Československa. To byl první známý a historicky dokladovaný plán. Do Prahy přijel ministr zahraničních vlných Valerian Zorin, který Stalinovi předložil návrh, když na našem území končilo rozšířené vojenské cvičení Var-

šavské smlouvy Víta. Chtěli tedy zanechat dvě divize. Na druhou stranu však mezi oběma supervelmocemi, tudíž i mezi NATO a Varšavskou smlouvou, přetvářalo období mírové koexistence z epochy Chruščova. Proto se například v Československu reorganizovala armáda a snižovala její stav. Zdálo se, že celý svět směřuje k prohlubování a utužování mírové spolupráce.

Není proto divu, že Moskva nejdříve nabízel vratek výpomoc svými vojsky. Odvůdňovala to tím, že v některých letech u nás nastupovaly do základní vojenské služby poměrně slabé ročníky. V těch dovizí byly naplněny stavy divizí a brigád pouze v západní části Československa, kdežto na Slovensku existovaly některé divize spíše jenom rámcově. Zvláště silně prozrazovali Sověti tehle požadavek v létě 1968, když na našem území končilo rozšířené vojenské cvičení Var-

šavské smlouvy Víta. Chtěli tedy zanechat dvě divize. Na druhou stranu však mezi oběma supervelmocemi, tudíž i mezi NATO a Varšavskou smlouvou, přetvářalo období mírové koexistence z epochy Chruščova. Proto se například v Československu reorganizovala armáda a snižovala její stav. Zdálo se, že celý svět směřuje k prohlubování a utužování mírové spolupráce.

Aspoň dva raketoné oddily

Avšak skupina sovětských „jestřábů“ v Kremle u mezi maršaly se pořád nechtěla vzdát komunistům. Prvním cílem byla západní Evropa. A proto sovětský generál štábu potřeboval Československé území jako nástupišti. Další příležitostí k jeho získání se mu naskytl v roce 1968. První náznaky nějakých politických změn začaly probleskovat na veřejnosti ve druhé polovině ledna — málokdo tehdy tušil, že mohou být počátky hluboké přeměny celého společenského života, návratu k demokracii a svobodě. Přestože ministerstvo obrany, když se všechny síly, musel sovětský generál štábu a přípravných na tak rozsáhlou operaci, jakou mělo být vojenské přepadení Československa, začít. To je názor ně-

kteřích našich vojenských odborníků. Teď bez ohledu na to, že ideologické nebezpečí z Československa tehdy vždy neexistovalo, takže politické rozhodnutí k zahájení takové štábní operace nemohl tehdy Kremle dát. Ovšem není vyloučeno, že tyhle přípravy byly součástí nátlaku „jestřábů“ v maršalských uniformách na Brežněva. Ve druhé polovině března, na schůzce šesti stran v Drážďanech, chtěli Sověti nastolit požadavek přítomnosti svých vojenských posádek na šes, území znova. „Předpokládali, že Dubček a jeho vedení se budou ze svých hříchtů kát, a proto jako na důkaz odpustění přijmou u nás sovětské divize.“ říká dnes prof. Vojtěch Mencl, bývalý náčelník Vojenské politické akademie a dnes předseda Význam komise pro analýzu událostí let 1967-70. „Ale tehdy byl proti tomu i Bifač.“

Už v březnu bylo jasné, že se chystá intervence — tvrdí dnes ministr obrany dr. Eduard Bejček, který tehdy jako člen Hlavní politické správy našeho armády navštívil Moskvu. „Generál lejšev, náčelník sovětské HPS, socialistům v Československu se tentokrát nechtal slyšet, že my padnout necháme a přijijeme vám na pomoc.“ Podobné názory měli ještě další lidé, s nimiž jsem mluvil.

Ve dnech 3.-5. ledna 1968 se konalo plénum ÚV KSČ. Na něm se musel vzdát funkce prvního tajemníka ÚV KSČ Antonín Novotný. To zřejmě Leonida Brežněvovi, generálnímu tajemníkovi ÚV KSSS, vyhovovalo, protože ÚV KSČ nemohl započít po jeho palácovém puči na podzim 1964 příliš dlouho a naším i odesláním posdravného telegramu. Novým předsedou ÚV KSČ se stal Alexandr Dubček. Nové stranické vedení však začalo nabírat poskud jiny kurs. Poprvé to vyplývá z úvodníku Rudého práva z 10. ledna. Hlavním obsahem naší politiky je sjednocování naší společnosti... Činnost celé společnosti... lidé se musí sjednocovat demokraticky. Pro zajištění rozporů v naší společnosti již není přiměřený boj třídní... Myslenka demokracie se vždy spojovala s myšlenkou svobod a práv jedince... Později nastínil další cestu v deníku Práce nový člen předsednictva ÚV KSČ Josef Smrkovský: „Musíme jednat tak, aby nebyl rozpor mezi našimi slovy a našimi činy. A být realisty. Neslibovat nespílitelné, říkat národní pravdu, ať je příjemná nebo ne, a spolu s ní i pak všechno. Do důsledku korigovat, opravit a napravit deformace socialismu, jak k nim v minulosti došlo.“

Když byl se v některých vládnoucích komunistických stranách změnilo vedení, vždycky přicházeli noví vládnoucí s novými přetvrdými idejmi, a až se potom po nějakém čase taktičtě zapomenou. Proto tyhle články nemusely Brežněva a jeho „jestřábů“ znepokojovat. Býzy se však ukázalo, že toto Československo myslí vážně. Veškerý vnitropolitický život se začal uvolňovat. Intelligence mluvila stále hlasitěji o základních demokratických právech, o potřebě, aby vedle komunistické strany se mohly zúčastňovat politického života i jiné politické strany a organizace, noviny, rozhlas a televize si troufaly stále víc, až nakonec byla zrušena oficiální cenzura... Moskva začínala tušit, že tentokrát se nejedná o drobné kosmetické úpravy nezbytné k uklidnění veřejnosti. A v tom ji utvrzoval i starý dogmatik V. Ulbricht z Berlína, stejně jako V. Gomulka z Varšavy. Koncem března začaly vyběžet Literární listy, nový týdeník obdobného Svazu spisovatelů. Byl odvolán ministr vnitra, generální prokurátor, předseda Slovenské národní rady, na své funkce rezignoval předseda ÚRO, předseda ÚV ČSM, později ministr obrany... Výměna zdiskreditovaných a zkorumpovaných funkcionářů, vyzískání generál Ludvík Svoboda. Na schůzích a shromážděních stejně jako v novinách, v rozhlase a v televizi, začal lidé debatovat o těch nejžhavějších otázkách včetně politických procesů v 50. letech, koncentrací i všech dalších represích. Uvažovalo se o nových formacích

Pokračování na str. 2

1968

„PRAŽSKÉ JARO JE POKUS O RESTAURACI KAPITALISMU“



„PRAŽSKÉ JARO BYLO POKUSEM UTECT OD LZÍ“

1998

MICK JAGGER PRO LN
 Je to mimoriadne
 nádherná
 práca,
 plná
 osobitnej
 legendy
 v pléne LN
 Rolling Stones special

LIDOVÉ NOVINY

NEZÁVISLÝ DENÍK ZALOŽENÝ 1993

THE ROLLING STONES
 23.8.98
 PRÁHA

Pátek 21. srpna 1998

Číslo 195 / Ročník XI

Cena 12,00 Kč

Ruští vojáci mají na srpen '68 idylické vzpomínky

„Byla to nejhezčí léta mého života,“ vzpomíná jeden z ruských velitelů • Tisk a politici okupaci ČSSR odsuzují



Ruští vojáci v táboře. Ruští vojáci 21. srpna 1968 v táboře v Praze. Archivní fotografie a přílohy časopisu LN ze srpna 1968 zachycují život v táboře v Praze. Foto: Vladimír Štejn

Za tragickou chybu považují dnes zdaleka Václavské okupace v Československu 21. srpna 1968 mnozí oficiální i neoficiální ruští vojáci. Byla to nejhezčí léta mého života, vzpomíná jeden z ruských velitelů v Československu v té době. Byla to nejhezčí léta mého života, vzpomíná jeden z ruských velitelů v Československu v té době. Byla to nejhezčí léta mého života, vzpomíná jeden z ruských velitelů v Československu v té době.

První vojáci, kteří se dostali „našeho voják“, se odhlásili k tomu, že to byla nejhezčí léta mého života, vzpomíná jeden z ruských velitelů v Československu v té době. Byla to nejhezčí léta mého života, vzpomíná jeden z ruských velitelů v Československu v té době.

První vojáci, kteří se dostali „našeho voják“, se odhlásili k tomu, že to byla nejhezčí léta mého života, vzpomíná jeden z ruských velitelů v Československu v té době. Byla to nejhezčí léta mého života, vzpomíná jeden z ruských velitelů v Československu v té době.

Jediny známý agent KGB byl Salgovič. Byl to jediný známý agent KGB, který byl v Praze v srpnu 1968. Byl to jediný známý agent KGB, který byl v Praze v srpnu 1968.

Výročí srpna '68
 Praha byla prvním městem, kde byl 1968 zrušen komunistický režim. Byla to nejhezčí léta mého života, vzpomíná jeden z ruských velitelů v Československu v té době.

ANKETA LN
 Měli jsme se v srpnu '68 bránit? A jak?
 Generálmajor František Fučík, za druhé světové války velitel 113. Československé letecké eskadry.

Proč to nezkusit?

ONDŘEK ŠTEJN
 V době, kdy si tato země připomíná výročí okupace, je důležité se ptát, proč to nezkusit? Proč to nezkusit? Proč to nezkusit? Proč to nezkusit?

Ministr Větečný chce zrušit civilní službu

PRAHA - Zdálo se, že v srpnu 1998 byl zrušen civilní službu. Ministr Větečný chce zrušit civilní službu. Ministr Větečný chce zrušit civilní službu.

USA vybombardovaly základny teroristů

WASHINGTON - Americké vojenské letectvo vybombardovalo základny teroristů v Afghánistánu. USA vybombardovaly základny teroristů.

Klaus v F 1 popudil některé politiky

PRAHA - Fiktivní prezident Klaus v F 1 popudil některé politiky. Klaus v F 1 popudil některé politiky.

CD-R DISKUS
 Vaše oblíbené nahrávky na CD-R diskách. CD-R DISKUS.

Klaus: Byl to další nesmysl mého života
 Klaus: Byl to další nesmysl mého života. Klaus: Byl to další nesmysl mého života.

Aktuální kursy
 32,737 Kč / 32,962 Kč
 18,295 Kč / 18,395 Kč
 Burza: Index PX 50
 489,8 / 481,8

CD-R DISKUS
 Vaše oblíbené nahrávky na CD-R diskách. CD-R DISKUS.